

MEDIE- KUNSKAP I FINLAND

Nationella riktlinjer för mediefostran

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2019:38

Text: Saara Salomaa & Lauri Palsa,
Nationella audiovisuella institutet (KAVI)

Tryckeri: Grano Oy
Layout: Samppa Ranta / Punavuoren Folio Oy,
Tommi Tossavainen, Nationella audiovisuella institutet (KAVI)

ISSN 1799-0351
ISBN 978-952-263-675-1

INNEHÅLL

FÖRORD	5
REFERAT	7
1 INTRODUKTION	9
2 VISION	13
3 MÅL OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG	14
MÅL 1. EN TÄCKANDE MEDIEFOSTRAN	14
MÅL 2. EN HÖGKLASSIG MEDIEFOSTRAN	16
MÅL 3. EN SYSTEMATISK MEDIEFOSTRAN	18
4 NULÄGET FÖR MEDIEFOSTRAN	20
4.1 STYRKORNA I FINLÄNSK MEDIEFOSTRAN	20
4.2 VÄRDERINGAR OCH PRINCIPER FÖR MEDIEFOSTRAN	22
4.3 UTVECKLINGSTRENDER SOM SKA BEAKTAS I MEDIEFOSTRAN	24
4.4 UTMANINGARNA I MEDIEFOSTRAN	27
4.5 DET MEDIEFOSTRANDE LANDSKAPET	31
4.6 AKTÖRERNA PÅ FÄLTET FÖR MEDIEFOSTRAN	32
4.7. MEDIEFOSTRAN I DE NATIONELLA RIKTLINJEDOKUMENTEN	46
5 GENOMFÖRANDET AV RIKTLINJERNA	48
5.1 GENOMFÖRANDET AV RIKTLINJERNA I STATSFÖRVALTNINGEN	48

6 UPPFÖLJNING	55
BILAGA 1: BEREDNINGSPROCESSEN	56
BILAGA 2: ORGANISATIONER SOM BESVARAT WEBBENKÄTEN	58
BILAGA 3: DELTAGARNA I DE REGIONALA PLANERINGSWORKSHOPPARNA	59
BILAGA 4: UTLÅTANDEN OM UTKASTET TILL RIKTLINJERNA	60
KÄLLOR	62

FÖRORD

Medierna har redan länge haft en stor roll i människors liv och den fortsätter ytterligare att växa. De är oavbrutet och i allt högre grad en del av vår vardag. Vi lär oss, arbetar, påverkar samhället, uttrycker oss, skapar våra identiteter, använder tjänster och håller kontakt med andra människor via medierna. Välbefinnandet och illamåendet såväl ifråga om enskilda människor som på samhällsnivå har allt oftare en koppling till medierna och blir också synligt via dem.

Mediekunskap har blivit en viktig medborgarfärdighet för alla, och bidrar till att främja människors och gemenskapers möjligheter att leva ett meningsfullt, bra liv. Därför är det värdefullt att riktlinjerna Mediekunskap i Finland på ett likvärdigt sätt riktar sig till alla människogrupper.

Under de senaste åren har behovet av mediekunskap ofta lyfts fram i samband med hotbilder som gäller samhället. Sådana utgörs av till exempel systematisk och målinriktad spridning av desinformation och anti-demokratiskt material, hatprat samt allt mer utbredda sexuella trakasserier via medierna och kränkningar av integriteten och dataskyddet. Det har konstaterats att medieläskunniga människor bättre förmår skydda sig själv mot ovan nämnda hot. Mediefostran har dock mer vittgående mål. Syftet med mediefostran är i första hand att främja människors vilja och färdigheter att delta i mediekulturen på ett aktivt och ansvarsfullt sätt och på så sätt stärka önskade framtidsinriktningar. Mediekulturen kan emellertid också ha många negativa särdrag, och mediefostran kan främja människors och samhällets förutsättningar för att aktivt ta del i mediekulturen, i stället för att enbart reagera på det som sker.

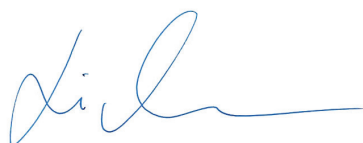
Mediekunskap handlar om mer än att tillägna sig praktiska metoder för att förstå medier och producera innehåll för dem. Mediekunskap har en stark koppling till allmänna frågor om att växa som människa, kreativitet, kritiskt tänkande och bildning samt om att ingå i samhället och kulturen. En högklassig mediefostran innehar en nyckelställning i att möjliggöra gemensam

utveckling och inläring av mediekunskap, också med hänsyn till etiska synpunkter. När den är som bäst ökar mediefostran förståelsen och samhörigheten mellan människor och tillhandahåller redskap för delaktighet och minskar polariseringen i samhället och inom olika gemenskaper. Ett ytterligare mål är att väcka medvetenheten och viljan att egenhändigt lära sig nya saker på individnivå. Idén om att bilda sig själv är viktig, i synnerhet när det gäller att utveckla mediekunskapen hos vuxna och äldre personer.

Finländsk mediefostran har redan långa anor, och från och med 2020-talet har kretsen av mediefostrare utvidgats ytterligare. Det krävs tväradministrativa och multiprofessionella samarbeten för att undervisning, forskning samt andra åtgärder och stödtjänster som främjar mediekunskapen ska kunna nå ut till alla i vårt land.

Främjande av mediekunskap är ett tema som starkt genomsyrar hela undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde, och som dessutom har utvidgats också till andra samhälls- och förvaltningsområden. Att utveckla och lära sig mediekunskap kräver mångsidiga och omfattande åtgärder. Bra utvecklingsåtgärder beaktar alla slags grupper av människor ur ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv.

Samarbete är en framgångsfaktor i finländsk mediefostran, vilket vi också kan se i mångfalden bland dem som utarbetat dessa riktlinjer. Företrädare för över hundra organisationer har deltagit i olika skeden av beredningen av dem. Vi vill varmt tacka alla som deltagit i processen. I Finland är främjandet av mediekunskap en gemensam fråga.

Li Andersson
UNDERVISNINGSMINISTER

Hanna Kosonen
FORSKNINGS- OCH KULTURMINISTER

REFERAT

Mediekunskap i Finland är ett dokument med nationella riktlinjer för politiken för mediekunskap och mediefostran i Finland som publicerats av undervisnings- och kulturministeriet (UKM) 2019. Dokumentet uppdaterar och utvidgar de tidigare kulturpolitiska riktlinjerna för mediekunskap, som publicerades 2013¹.

Bakgrunden till uppdateringsbehovet är framför allt de förändringar som skett i mediekulturen samt att målgrupperna för mediefostran breddats. Också i regeringsprogrammet² framhävs behovet av mediekompetens under hela livscykeln, från barndomen till ålderdomen.

Visionen i dessa riktlinjer är att möjligheterna att utveckla den egna mediekunskapen förbättras för varje människa.

Under 2010-talet har finländsk mediefostran utvidgats avsevärt: behovet av att främja mediekunskap har identifierats på allt fler områden och i synnerhet ifråga om mediefostran av vuxna har ett stort antal nya initiativ tagits. En bred grupp av aktörer genomför, utvecklar och stöder mediefostran antingen som huvudsaklig uppgift eller inom ramen för andra uppgifter.

Riktlinjerna Mediekunskap i Finland har som mål att tydliggöra aktörsfältet inom mediefostran och att beskriva styrkorna, värderingarna och principerna i finländsk mediefostran. Därtill lyfts utvecklingsobjekt och anknutna samhällliga, kulturella och teknologiska utvecklingstrender fram.

Riktlinjerna för mediekunskap innehåller tre huvudmål, enligt vilka man i Finland ger

- en täckande mediefostran
- en högklassig mediefostran
- en systematisk mediefostran.

1 UKM (2013a). God mediekunnighet. Nationella riktlinjer 2013–2016

2 Regeringsprogram. 2019. Ett inkluderande och kunnigt Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle.

Riktlinjerna innehåller flera förslag till åtgärder som främjar arbetet med att uppnå målen.

Mediekunskap i Finland har tagits fram inom ramen för det tväradministrativa mediepolitiska programmet. År 2018 lyftes behovet av att uppdatera riktlinjerna för mediekunskap fram i Statsrådets principbeslut³. Undervisnings- och kulturministeriet gav i februari 2019 Nationella audiovisuella institutet (KAVI) i uppdrag att uppdatera riktlinjerna. KAVI genomförde beredningen av riktlinjerna i samarbete med UKM och i ett tväradministrativt och -sektoriellt samarbete med aktörerna inom området för mediefostran.

I beredningen av riktlinjerna utnyttjades webbenkäten (n = 58) om nuläget och framtiden för mediefostran, resultaten av de planeringsworkshoppar inom mediefostran som ordnades i sju olika städer samt intervjuer som gjorts med professorer. Som en del av beredningen gjordes en översikt över de riktlinjedokument som behandlar mediefostran inom olika förvaltningsområden.

Riktlinjerna stöder utvecklingsarbetet inom mediefostran och planeringen av verksamheten. Bland annat ministerier, ämbetsverk, kommuner, organisationer, föreningar, stiftelser, företag och läroanstalter samt andra samfund kan delta i genomförandet av åtgärdsförslagen. Genomförandet av de nationella riktlinjerna för mediefostran förutsätter samarbete och diskussion mellan olika aktörer.

³ Statsrådet. (2018). Principbeslut om mediepolitiskt program.

1 INTRODUKTION

Det aktuella dokumentet “Mediekunskap i Finland. Nationella riktlinjer för mediefostran” är ett nationellt riktlinjedokument som upprättats gemensamt av Nationella audiovisuella institutet (KAVI) och undervisnings- och kulturministeriet och som publicerats av undervisnings- och kulturministeriet. Målgruppen för riktlinjerna utgörs av aktörer som på omfattande sätt främjar, stöder, undersöker och genomför mediekunskap och mediefostran inom alla samhällssektorer. Riktlinjerna har beretts under år 2019 på ett tväradministrativt sätt och genom ett omfattande intressentgruppsarbete.

I regeringsprogrammet⁴ anknäyer främjandet av mediekunskap till stödjandet av barns och ungas delaktighet och deltagande i samhället och till förebyggandet av spridning av falsk information. Barn ska också få hjälp med att skydda sig och att behandla problem som de möter på nätet. Utöver detta ska äldre personers förmåga att använda digitala tjänster främjas. Mediekunskapens betydelse har ännu kraftigare än tidigare lyfts fram också på EU-nivå, eftersom medlemsstaterna för första gången har förpliktigats att främja mediekunskap på direktivnivå (2018/1808 EU).

Mediekunskap är en medborgarfärdighet som alla har rätt till. Samhälleliga frågor som gäller till exempel mobil teknologi i vardagen, den sociala polariseringen, digitaliseringen av tjänster och konsumtion, klimatförändringen, desinformation och propaganda har också lyft fram vikten av mediekunskap i det moderna samhället. I den offentliga debatten ställs till och med orimliga förväntningar på mediekunskapen, och den förväntas lösa komplicerade samhällsproblem. Det är viktigt att kunna dämpa förväntningarna och prioritera verksamhet. I bästa fall är mediefostran enbart en del av en positiv utveckling, och minskar inte behovet av övriga samhälleliga åtgärder och strukturer.

Betydelsen av samarbete blir tydligt då behovet av mediekompetens i allt högre grad blir en del av vardagen. Ingen organisation eller verksamhet

⁴ Regeringsprogrammet 2019. Ett inkluderande och kunnigt Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle.

inom mediefostran kan ensam se till varje människas behov. För att verksamheten ska kunna utvidgas på meningsfullt sätt, behövs kännedom om den egna expertisens begränsningar, samt färdigheter för att skapa nätverk med andra verksamhetsområden. Dessa riktlinjer har som mål att framhäva vikten av samarbete och att stöda processer där mediefostrare modigt ställer sin sakkunskap till förfogande för ett multiprofessionellt och tväradministrativt samarbete i syfte att utveckla människors mediekunskap.

Såväl mediekunskap som mediefostran behandlas utförligt. Definitionerna av mediekunskap har varit föremål för livliga debatter och undersökningar, men ingen allmänt godtagbar allmän definition har lagts fram⁵. Vid sidan om mediekunskap används också andra begrepp, såsom mediebildning, mediekompetens eller multilitteracitet. I dessa riktlinjer täcker mediekunskap alla former av färdigheter att verka med medier och medierelaterad förståelse samt egna färdigheter inom medieproduktion⁶. Mediefostran riktar sig å sin sida till alla former av medier och mediekunskap och till alla målgrupper, såväl till barn och ungdomar som till vuxna⁷. Med fostran hänvisas i detta sammanhang till sådan planmässig verksamhet som har som mål att fördjupa mediesläskunnigheten⁸. På praktisk nivå är det dock inte meningsfullt att avskilja mediefostran från övrig fostran och växelverkan. Med mediefostran främjas på omfattande sätt allmänna fostransmål, såsom att växa som människa i allmänhet och socioekonomisk, könsrelaterad, åldersrelaterad och etnisk jämlikhet. Därtill behandlas etiska och moraliska teman. Främjande av mediekunskap ses som ett brett område och täcker såväl direkt växelverkan, till exempel skolundervisning, som att öka den allmänna medvetenheten, till exempel genom kommunikation. Forskning kring mediefostran och undervisning i mediefostran utgör också verksamhet inom mediefostran. Mediefostrarna utför sin fostransuppgift såväl direkt med dem som deltar i verksamheten som indirekt, till exempel genom att fortbilda yrkespersoner från olika områden eller genom att stödja föräldrars och övriga hemmafostrars mediefostran. Utbildning av yrkespersoner är en av de mest centrala frågorna i främjandet av mediefostran, och det har redan länge efterlysts bland annat mer vikt vid mediefostran inom utbildningen av lärare och yrkespersoner i biblioteksbranschen⁹.

⁵ Palsa & Ruokamo (2015).

⁶ Martens (2010); Potter (2013); Palsa & Ruokamo (2015).

⁷ se t.ex. Mertala & Salomaa (2016); Tuominen, m.fl. (2016); Rasi, m.fl. (2016). Inom målgrupperna kan man ytterligare ringa in närmare definierade målgrupper med för respektive grupp signifikanta särdrag. Exempel på sådana är små barn och äldre personer.

⁸ Buckingham (2019); Kupiainen & Sintonen (2009).

⁹ Ruokamo, Kotilainen & Kupiainen (2016); UKM (2012).

Föregående nationella politik för mediekunskap utgjordes av de kulturpolitiska riktlinjerna “God mediekunnighet. Nationella riktlinjer 2013–2016”. Dessa riktlinjer är en uppdatering av det tidigare dokumentet. Behovet av en uppdatering konstaterades 2018 i statsrådets principbeslut om ett mediepolitiskt program¹⁰. Bakgrunden till behovet av en uppdatering handlade bland annat om förändringarna i mediekulturen¹¹. Till exempel har mobil medieanvändning ökat avsevärt under de senaste åren, liksom att man ser på tv-innehåll via serviceabonnemang och följer med tävlingar som streamas i realtid. Därtill innebär ett allt tydligare fokuserat utnyttjande av teknik som befinner sig i ständig utveckling, till exempel i form av artificiell intelligens och algoritmer, en utmaning för mediefostran. Men det bör dock observeras att även om mediekulturen oavbrutet förändras, har en mer traditionell medieanvändning, som att lyssna på radio, gå på bio eller läsa tidningar, ingalunda försvunnit. Det är viktigt att i allt högre grad beakta den större mångsidigheten i detta avseende inom mediefostran.

I samband med det mediepolitiska programmet konstaterades också ett behov av att utvidga mediefostran till nya målgrupper, och i det sammanhanget nämndes vuxna och olika specialgrupper. Den mest centrala ändringen i de nya riktlinjerna är att de nu riktar sig till till alla människor i vårt land i olika åldrar på lika grunder. I och med att målgrupperna utvidgas, behöver mediefostrarna ny slags fantasi och kreativitet. De måste tillsammans avgöra hur mediefostran ska göras så attraktiv och öppen att den också når ut till grupper som inte omfattas av läroplikten eller som har inlärningsrelaterade utmaningar. Samtidigt är främjandet av barns och ungdomars mediekunskap fortfarande minst lika viktigt och aktuellt som förut. Utöver samarbetsfärdigheter behöver aktörerna därmed också stor sakkunskap på det egna specialområdet.

Föreliggande riktlinjer synliggör uppfattningen om mediefostran i Finland hos dem som deltagit i arbetet med riktlinjerna, deras mål och åtgärderna för att främja att målen uppnås. Därtill kan dokumentet utnyttjas för att få syn på de många aspekterna på mediefostran och olika uppfattningarna i anslutning till den samt som stöd för läromaterial, i planeringen och utvecklingen av verksamheten, utarbetandet av målsättningar för mediefostran samt när man söker finansiering för den.

I Finland har mediekunskap och mediefostran främjats i stor utsträckning inom olika sektorer¹². De nationella riktlinjerna för mediefostran styr

¹⁰ Statsrådet (2018). Principbeslut om mediepolitiskt program.

¹¹ Ala-Fossi m.fl. (2018).

¹² Se t.ex. Palsa & Salomaa (2016).

utvecklingen och genomförandet av mediefostran i hela Finland. Därtill behövs mer specifika riktlinjer för rätt visst område, såsom läroplaner eller en bibliotekspolitik, som beaktar mediefostran och styr de praktiska åtgärderna mer detaljerat. Syftet med föreliggande riktlinjer är att vara till hjälp i utvecklingen av mediefostran och mediekunskap i Finland. Visionen är att ett gediget arbete inom mediefostran ska resultera i att varje finländare ges bättre möjligheter att utveckla sin mediekunskap.

2 VISION

I Finland förbättras alla människors möjligheter att utveckla den egna mediekunskapen. Mångsidig mediekunskap som främjar ett meningsfullt, bra liv är en medborgarfärdighet för var och en.

Mediekunskap främjas och stöds med högklassig, systematisk och täckande mediefostran.

Mediefostran i Finland är aktuell, jämlik, ändamålsenlig och professionellt högklassig. En långsiktig och planmässig allokering av resurserna bidrar till att ackumulera kunskande och kunskap, utveckla mediefostran och ge den en etablerad roll. Den praktiska verksamheten är målorienterad, etisk och hållbar. Mediefostran är en mångsidig verksamhet som planeras, genomförs och utvecklas av många aktörer och inom ramen för ett brett samarbete.

3 MÅL OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG

MÅL 1. EN TÄCKANDE MEDIEFOSTRAN

I Finland genomförs en mediefostran som är täckande vad gäller innehåll, synvinklar, målgrupper och geografi.

En mångsidig och betydelsefull mediekunskap tillhör var och en. Målet är att olika aktörer i Finland mångsidigt erbjuder en mediefostran som är geografiskt täckande, nåbar och tillgänglig och som beaktar olika målgrupper, teman och synvinklar. Mediefostrare som litar på sina styrkor har förmågan att hitta samarbetspartners och att samarbeta på ett målinriktat sätt. I planeringen, utvecklingen och genomförandet av mediefostran är man medveten om målgruppernas mångfald och de lokala särdragen.

FÖLJANDE ÅTGÄRDER STÖDER ATT MÅLET UPPNÅS:

- I MEDIEFOSTRAN BEAKTAS OLIKA ÄMNESOMRÅDEN UR ETT BRETT PERSPEKTIV. Mediefostran beaktar täckande olika medier, användningen och produktionen av dem, deras betydelse i människors liv, i olika kulturer och i samhället samt de egna och andras rättigheter i mediekulturen. Det ges plats för en debatt om vad mediefostran ska innehålla och för att samarbeta med sakkunniga på andra områden samt med medborgarna om identifieringen av betydelsefullt innehåll och olika infallsvinklar.
- MEDIEFOSTRAN RIKTAS TILL OLIKA GRUPPER. Mediekunskap ses som medborgarfärdigheter. Alla människors möjligheter att använda medier mångsidigt och att utveckla mediekunskapen förbättras. När nya åtgärder planeras och existerande åtgärder vidareutvecklas, beaktas mångfalden i målgrupperna och det faktum att en enskild person kan höra till flera olika målgrupper på samma gång.

- **NÄTVERKSARBETET UTVECKLAS.** Nätverk inrättas, administreras och utvecklas till stöd för arbetet inom mediefostran. Ett ändamålsenligt samarbete görs också med nätverk inom andra områden.
- **DE MÖJLIGHETER SOM DIGITALISERINGEN FÖR MED SIG UTNYTTJAS.** I genomförandet, utvecklingen och nätverksbildningen rörande mediefostran utnyttjas de möjligheter som digitala medier för med sig, såsom webbutbildningar, fjärranslutningar, öppna arkiv och samlingar.
- **DET LOKALA OCH REGIONALA ARBETET INOM MEDIEFOSTRAN UTVECKLAS.** Mediefostran genomförs också med hänsyn till lokala särdrag. Lokala partnerskap, styrkor och finansieringskällor utnyttjas systematiskt. Man bekantar sig med arbetet inom mediefostran i det egna området och vid behov hänvisas människor till andra aktörers tjänster inom mediefostran.
- **KOMMUNIKATIONEN OM MEDIEFOSTRAN UTVECKLAS.** Kommunikationen och informationsflödet utvecklas inom området för mediefostran. Olika gemenskapers och målgruppers medvetenhet om mediefostran, dess betydelse och de anknutna tjänsterna främjas.
- **I ARBETET INOM MEDIEFOSTRAN UTNYTTJAS AKTÖRERNAS STYRKOR.** Man är medveten om att mediefostran både genomförs som det centrala arbetet inom olika organisationer och inom ramen för den övriga verksamheten. Därtill utför många organisationer arbete som anknyter till eller stöder mediefostran. Olika aktörer utvärderar och synliggör sina egna starka områden och utvecklar verksamheten inom mediefostran utifrån dessa.
- **RESULTATEN AV ARBETET INOM MEDIEFOSTRAN DELAS PÅ ETT TRANSPARENT SÄTT.** I mediefostran favoriseras öppna Creative Commons-licensierade material, och eget material inom mediefostran publiceras med öppna licenser. I synnerhet i den mediefostran som genomförs med offentlig finansiering riktas uppmärksamhet mot en omfattande användarvänlighet och tillgänglighet när det gäller slutresultatet. Materialsökbarheten och informationen om material utvecklas.

MÅL 2. EN HÖGKLASSIG MEDIEFOSTRAN

I Finlands genomförs en högklassig, betydelsefull och jämlik mediefostran. Kvaliteten på mediefostran bedöms och utvecklas på forskningsbaserat sätt.

Mediekunskapen utvecklas bäst med högklassig mediefostran. I Finland är mediefostran aktuell, målorienterad och ändamålsenlig. Verksamheten inom mediefostran är etisk, tillgänglig, hållbar och verkningsfull. Kvaliteten på mediefostran utvecklas genom självvärdering och i ett samarbete över områdesgränserna. Kvalitetsutvecklingen granskas brett t ur olika synvinklar. Målet med en högklassig mediefostran är att främja mänskliga rättigheter, jämlikhet och likabehandling samt att skapa förutsättningar för hållbar utveckling.

FÖLJANDE ÅTGÄRDER STÖDER ATT MÅLET UPPNÅS:

- **MEDIEFOSTRAN BASERAR SIG PÅ FORSKNING.** Verksamheten inom mediefostran utvecklas, planeras och genomförs i mån av möjlighet på forskningsbaserat sätt. Finländsk och internationell forskningsbaserad kunskap om mediefostran sprids och görs tillgänglig genom att producera publikationer, popularisera forskningen och tillhandahålla utbildningar och andra evenemang.
- **KOMPETENSEN INOM MEDIEFOSTRAN UTVECKLAS.** Målet är att identifiera centrala kompetensbehov i mediefostran i det arbete som utförs av yrkespersoner från olika områden. Kompetensen utvecklas med systematisk grundläggande utbildning och fortbildning som tillfredsställer behoven och med mångsidiga kompetensutvecklande metoder. I fortbildningen försöker man i synnerhet gynna långvarig utveckling som är kopplad till arbetsvardagen. Nya och innovativa utbildningsmöjligheter, till exempel kollegial utbildning, utvecklas för att svara mot olika kompetensbehov.
- **BEDÖMNINGEN AV MEDIEFOSTRAN UTVECKLAS.** Bedömningspraxis för verksamheten inom mediefostran utvecklas och verksamheten utvecklas utifrån bedömningen. Självvärdering av den egna professionella verksamheten främjas.
- **MEDIEFOSTRAN GÖRS TILLSAMMANS OCH SÅ ATT MAN VISAR UPPSKATTNING FÖR DEM SOM FOSTRAS.** I planeringen, utvecklingen, undersökningen och genomförandet av mediefostran kan de människor som hör till målgrupperna i mån av möjlighet påverka verksamheten, dess mål, innehållet och det praktiska genomförandet. Målgrupperna för fostran visas uppskattning.

- **MEDIEFOSTRAN I INTERNATIONELLT SAMARBETE.** Kvaliteten på mediefostran utvecklas i ett internationellt samarbete. Den internationella utvecklingen och forskningen inom området följs och ändamålsenligt samarbete görs på nordisk, europeisk och global nivå. Finländsk mediefostran görs synlig i världen genom nätverksbildning, samarbete och information.
- **MÅLORIENTERING OCH FÖRFARINGSSÄTT UTVECKLAS INOM MEDIEFOSTRAN.** En högklassig mediefostran är ett målorienterat arbete. Måluppsättningen, innehållen och förfaringssätten i arbetet inom mediefostran utvecklas. Information om verksamhetsmodellerna och förfaringssätten delas bland dem som arbetar inom mediefostran, till exempel i nätverk, utbildningar och med information. Utöver framgångar ses också misslyckanden som värdefulla erfarenheter, som respektive gemenskap kan lära sig av.
- **VÄRDEGRUNDEN SYNS I VERKSAMHETEN MED MEDIEFOSTRAN.** Den gemensamma värdegrunden för arbetet inom mediefostran grundar sig i synnerhet på internationella människorättskonventioner, men i arbetet beaktas också bransch- och organisationsspecifika värden. En öppen debatt förs om värdegrunderna och man är medveten om värdenas betydelse för verksamheten.
- **MEDIEFOSTRAN ÄR AKTUELL OCH RELEVANT.** I arbetet inom mediefostran förutses och följs förändringar och utvecklingstrender i världen, samhället och kulturen och dessa beaktas i verksamheten.

MÅL 3. EN SYSTEMATISK MEDIEFOSTRAN

I Finland genomförs en systematisk och långsiktig mediefostran.

Systematiken i mediefostran utvecklas med planmässig verksamhet, ledning och med ändamålsenlig allokering av resurserna. En långsiktig och metodisk mediefostran möjliggör att kompetens inhämtas, verksamheten utvecklas och att dess ställning etableras. Planmässighet bidrar till att på mångsidigt sätt beakta mediefostran, ämnesområden som berör den och tillgänglighet till den samt att nå målgrupperna för mediefostran på ett täckande sätt.

FÖLJANDE ÅTGÄRDER STÖDER ATT MÅLET UPPNÅS:

- **KUNSKAPSBASEN FÖR MEDIEFOSTRAN STÄRKS.** Kunskapsbasen för mediefostran stärks genom akademiska undersökningar och utredningar som producerats av andra aktörer. Forskare, finansiärer, utvecklare och de aktörer som står för det praktiska genomförandet diskuterar kunskapsbehoven med varandra.
- **FINANSIERINGSBASEN FÖR MEDIEFOSTRAN STÄRKS OCH GÖRS MÅNGSIDIGARE.** Finansieringen av mediefostran utvecklas så att den stöder ett jämlikt, högklassigt, täckande och långsiktigt arbete. I mån av möjlighet utnyttjas internationella, riksomfattande, regionala och lokala finansieringskällor och därtill kartläggs branschövergripande finansieringsmöjligheter för åtgärder inom ramen för mediefostran. Man eftersträvar att säkerställa en långsiktig mediefostran genom att se till att organisationerna på området har tillräckliga resurser.
- **PLANMÄSSIGHETEN I MEDIEFOSTRAN UTVECKLAS.** Uppgörandet av planer för mediefostran är föremål för pilotprojekt, utveckling och stöd på riksomfattande, regional, lokal och organisatorisk nivå. Planerna kan vara områdesspecifika eller överskrida områdesgränserna. Mediefostrans roll i redan existerande planer och i beredningen av nya planer stärks.
- **LEDNINGEN AV MEDIEFOSTRAN UTVECKLAS.** Ledningen av mediefostran utvecklas på olika verksamhetsnivåer. Det tas fram faktakunskap till stöd för utvecklingen.
- **I MEDIEFOSTRAN BEAKTAS ALLA BEFINTLIGA STRUKTURER.** Mediefostran har genomförts under en lång tid, och fältet är mångsidigt. I planeringen och finansieringen av verksamhet inom mediefostran

beaktas befintliga strukturer, resurser, aktörer och nätverk, och vid behov inrättas nya. Målet är att från första början utveckla nya åtgärder gällande mediefostran inom ramen för redan existerande strukturer för att trygga verksamhetens varaktighet.

- **DET UTARBETAS MODELLER FÖR ARBETET INOM MEDIEFOSTRAN.** Arbetet inom mediefostran, utvecklingen och utvärderingen av det beskrivs i verksamhetsmodeller som kan delas ut. Existerande modeller för mediefostran utnyttjas och vidareutvecklas med beaktande av kontextbundna och målgruppspecifika aspekter.

4

NULÄGET FÖR MEDIEFOSTRAN

Med tanke på beredningen av riktlinjerna för mediefostran insamlades synpunkter av aktörerna inom mediefostran via en öppen webbenkät, i lokala planeringsworkshoppar och genom att intervjua professorer inom mediefostran.

Underkapitlen till detta kapitel, som tar upp styrkorna i mediefostran, beaktansvärda framtida trender och utmaningar samt värderingar inom och principer för mediefostran, är ett sammandrag av de synpunkter som framlagts i det insamlade materialet. På grund av det stora antalet respondenter och omfattningen av olika arbetsuppgifter och -erfarenheter, kan de frågor som lyfts fram vara sinsemellan motstridiga. Eftersom avsikten är att beskriva nuläget och framtiden på området ses mångsidighet som en rikedom, och man har inte försökt förenhetliga materialet. Olika synvinklar och åsikter ger uttryck för den verklighet som upplevts i arbetet inom mediefostran: utvecklingsbehoven är olika och på olika nivåer. Detta är viktigt att beakta i utvecklingen av området för mediefostran.

4.1 STYRKORNA I FINLÄNSK MEDIEFOSTRAN

- **MEDIEFOSTRAN ÄR MÅNGSKIFTANDE OCH TILLGÄNGLIG I STOR UTSTRÄCKNING.** Mediefostran genomförs, främjas och utvecklas av många aktörer runt om i landet. Bredden på aktörsfältet stöder beaktandet av olika medier, målgrupper och målen för fostran. Man bygger aktivt upp ett multiprofessionellt samarbete. I mediefostran har man utvecklat och producerat en stor mängd information och läromaterial som stöder fostransverksamheten samt andra fritt användbara resurser, till exempel guider, handböcker, verksamhetsmodeller, spel och videon.
- **MEDIEFOSTRAN BYGGER PÅ EN STARK TRADITION.** Mediefostran har redan länge ingått i vårt lands demokrati och vår kompetens på utbildningsområdet, och det finns ett omfattande aktörsfält. Medie-

fostran har utövats i Finland åtminstone sedan 1950-talet. Verksamheten har under olika tider kallats för till exempel massmediefostran, kommunikationsfostran och audiovisuell fostran, men målen och de praktiska åtgärderna uppvisar tydliga likheter. En del aktörer har redan flera decennier långa anor inom mediefostran.

- **MEDIEFOSTRANS STÄLLNING ERKÄNNES I DE NATIONELLA RIKTLINJERNA OCH INOM FINANSIERINGEN.** Mediefostran har ingått i olika förvaltningsområdets dokument redan i en lång tid. Mediefostran är en del av läroplanerna för olika fostrans- och utbildningsnivåer. På samma sätt är till exempel lagen om allmänna bibliotek ett bra ramverk för att bedriva mediefostran. Mediefostran har redan länge understötts med såväl offentliga som privata medel. Nationella audiovisuella institutet har i egenskap av myndighet en lagstadgad uppgift att främja mediefostran.
- **KOMPETENSEN INOM MEDIEFOSTRAN ÄR STOR.** Färdigheter inom mediefostran ingår i den grundläggande utbildningen inom flera olika yrkesområden och utbildningen i området erbjuds vid finländska universitet som huvud- och biämne, enskilda kurser och som en del av mer omfattande kurser. Magisterutbildning inom mediefostran tillhandahålls också för internationella studeranden. De yrkespersoner på olika områden som har hand om mediefostran i Finland är i regel högt utbildade. Många organisationer erbjuder fortbildning inom mediefostran och producerar material som främjar den professionella utvecklingen. Den långa erfarenheten av praktiskt arbete inom mediefostran har resulterat i stort kunnande inom området.
- **MAN ÄR MEDVETEN OM VILKEN BETYDELSE MEDIEFOSTRAN HAR OCH SAMHÄLLET TILLHANDAHÅLLER ETT GOTT RAMVERK FÖR DEN.** Man är medveten om vilken betydelse mediefostran har och främjande av mediekunskap uppskattas. En debatt förs om mediefostran och ämnet är ofta aktuellt i den offentliga debatten. Flera breda styrkeområden i vårt samhälle, såsom en fast förankrad yttrandefrihet och ett starkt förtroende för massmedierna bidrar till mediefostran. Den fast förankrade yttrandefriheten och det starka förtroendet för massmedierna bör också aktivt värnas om. I Finland förhåller man sig positivt till medier och teknik, och medierna anlitas i hög grad. Finländsk mediefostran är känd också på det internationella planet.

4.2 VÄRDERINGAR OCH PRINCIPER FÖR MEDIEFOSTRAN

Arbetet inom mediefostran – på riksomfattande, regional och lokal nivå – grundar sig på respekt för de mänskliga rättigheterna och miljön. Finländsk mediefostran grundar sig på FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna¹³, Europeiska människorättskonventionen (63/1999)¹⁴ och vad gäller barn och unga, i synnerhet på FN:s barnkonvention¹⁵. Mediefostran genomförs också enligt branschvisa värdegrunder.

Inom mediefostran kan också man också identifiera många värderingar och principer som det råder stor enighet om. Utifrån den webbenkät som genomfördes i beredningen av riktlinjerna grundar sig på det finländska arbetet inom mediefostran på följande värderingar och principer:

- **BILDNING, HUMANITET OCH ETIK.** Bildning, humanitet och etik styr verksamheten inom mediefostran. Mediefostran är en kritisk och kreativ verksamhet som på bred front eftersträvar att bereda plats för alla människor och olika slags aktörskap. Att betrakta människor som aktiva aktörer främjar samhälleligt och socialt engagemang samt en etiskt hållbar kulturell grund. Mediefostran är tillförlitlig och oberoende, och grundar sig på kunskap.
- **MÅNGFALD OCH JÄMLIKHET.** Mångfald är ett särdrag som beskriver mediefostran, och därför också en av styrkorna på detta fält och i denna verksamhet. Det stora antalet synvinklar och aktörer möjliggör beaktandet av mediefostrans olika dimensioner, en inriktning på olika slags människor och en dialogisk samarbetskultur.

Medierna erbjuder många olika möjligheter för människorna. Genom mediefostran kan man främja människornas jämlika möjligheter att utveckla sin mediekunskap. Likställdheten i mediefostran anknyter bland annat till humanitet och till en regional, utbildningsmässig och livslång jämlikhet inom verksamheten. Mediefostran som främjar likställdhet respekterar till exempel kulturell mångfald och den unika karaktären hos varje människa. Likställdheten i mediefostran främjas till exempel genom målgruppsmedvetenhet

¹³ Mediefostran omfattas på väsentligt sätt av följande artiklar i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna: artikel 1, artikel 2, artikel 3, artikel 12, artikel 18, artikel 19, artikel 20, artikel 26 och artikel 27.

¹⁴ Mediefostran omfattas i väsentlig grad av följande artiklar i Europeiska människorättskonventionen: artikel 5, artikel 8, artikel 9, artikel 10, artikel 11 och artikel 14.

¹⁵ Mediefostran omfattas i väsentlig grad av följande avsnitt i barnkonventionen: artikel 2, artikel 12, artikel 13, artikel 16, artikel 17, artikel 28 och artikel 29. Konventionen har in sin i helhet satts i kraft i Finland på lagnivå (FördrS 59–60/1991) och den är en del av det bindande normsystemet.

och genom att förbättra verksamhetens och materialens tillgänglighet¹⁶.

Mediefostran grundar sig på yttrande-, åsikts-, uttrycks-, tanke- och handlingsfrihet, och med dess hjälp främjas även målsättningar som gäller mänskliga rättigheter och demokrati. Ytrandefriheten omfattar också ansvar och ansvarsfull verksamhet, till exempel respekt för upphovsrätter och annat respektfullt bemötande samt bekämpande av hatprat, som begränsar yttrandefriheten. Med mediefostran stöds rätten till integritet och skydd av privatlivet.

Mediefostran är i grund och botten en mångsidig verksamhet. Det finns inte ett enda rätt sätt att bedriva mediefostran, utan verksamheten påverkas till exempel av de människor som deltar i den, verksamhetens mål och verksamhetsmiljön. Mediefostran kan vara handledande, uppmuntra till frivilliga studier och egen aktivitet, göra saker möjliga, inrikta sig på människor, spelifiera, inkludera, vara positiv och uppmuntrande till karaktären. Mediefostran kan bedrivas ensam eller i samarbete. Mediefostran kan vara interaktiv, dialogisk och samhällelig verksamhet, som för samman olika aktörer på bred front.

- **HÅLLBAR UTVECKLING OCH FRAMTIDEN.** I hela sin sammanlagda bredd förknippas media med olika samhällliga, sociala, ekonomiska och kulturella strukturer som ingår i den omgivande världen. I mediefostran fäster man på bred front uppmärksamheten på hållbara och ansvarsfulla förfaranden.

Mediefostran äger rum i ett givet historiskt ögonblick och i en viss situation. Genom att följa med hur mediefostran fungerar genom självvärderingar, samarbeten och i relation till den omgivande världen, kan man främja en aktuell och relevant mediefostran som beaktar utvecklingstrender i samhället och omgivningen, och påverkar också själv önskvärda framtidsperspektiv. Uppdaterad verksamhet och ett framtidsorienterat perspektiv möjliggör rollen som föregångare inom mediefostran.

¹⁶ Enligt diskrimineringslagen (1325/2014) har myndigheter, utbildningsanordnare och arbetsgivare också en skyldighet att främja likabehandling.

4.3 UTVECKLINGSTRENDER SOM SKA BEAKTAS I MEDIEFOSTRAN

Mediefostran omfattar många kulturella och samhällliga trender som är viktiga att beakta. Detta kan innebära ett behov av att omvärdera verksamheten och målen, omorientera verksamheten och utveckla förfaringssätten, utvidga fältet för mediefostran, kompetensutveckling och nya samarbetspartnerskap. När utvecklingstrenderna beaktas, är det viktigt att se till mediefostran på lång sikt.

- **TEKNIKEN UTVECKLAS.** I och med den omfattande digitaliseringen omvandlas många tjänster fortfarande till digitala och överförs till nätet. Volymen på den tillgängliga informationen ökar ytterligare och arten av den diversifieras, vilket gör bedömningen av informationens tillförlitlighet är ännu viktigare. Den artificiella intelligensen, som är under utveckling, sakernas internet, datafikation¹⁷, algoritmer, förstärkt, utvidgad och virtuell verklighet samt robotisering för med sig nya frågor för mediefostran. Kommunikationstekniken förmedlar inte längre information enbart från en aktör till en annan, utan till exempel också från en enskild person till honom eller henne själv. Allt oftare används medier som betalmedel. Utvecklingen av medietekniken för med sig många nya möjligheter, som anknyter till rörliga bilder, taligenkänning, multisensorisk sinnesupplevelse, informationsdelning och olika virala fenomen. I mediefostran är det viktigt att vara medveten om de möjligheter den tekniska utvecklingen för med sig för mediemanipuleringen i form av bild-, video- och ljudredigering. Utvecklingen av medieapparater gör det tillgängliga apparatbeståndet mångsidigare och möjliggör användning av nytt material, till exempel nanoteknik. De olika sätten att använda medierna och också icke-användningen av dessa är beaktansvärda trender i mediefostran. Ny teknik medför möjligheter också för bedrivandet av mediefostran. När man utnyttjar tekniska möjligheter, måste man dock beakta tillgängligheten för den digitala verksamheten, till exempel i tjänster, verksamheter och innehåll inom mediefostran.
- **MÄNNISKORS MEDIEANVÄNDNING FÖRÄNDRAS.** Medielandskapets omfattning för också med sig olika medieanvändningsrelaterade

¹⁷ Den grundläggande tanken bakom datafikation är att en allt större del av människornas aktiviteter kan ändras till digital och kvantitativ data som kan behandlas av datorer (se t.ex. Couldry & Mejias 2019).

trender som ska beaktas i mediefostran. Förändringarna anknyter till exempel till sociala medier, spelande, spelifiering och e-sport. Förändringarna på mediemarknaden, till exempel koncentrationen av aktörerna och internationaliseringen, är också en viktig omständighet att vara medveten om. Olika medietexter produceras och publiceras också i högre grad än tidigare, och mobilteknologin möjliggör produktion och konsumtion av medieinnehåll oberoende av plats. Videon har en tilltagande roll i mediekulturen. Talböckernas popularitet ökar också. Den välbefinnandeaspekt som anknyter till användning av medier är en väsentlig trend med tanke på mediefostran. Till detta anknyter människornas egen medvetenhet om användning av medier, debatten om skärmtiden och annat tal om medierelaterade problem och orosmoment. Växelverkan och samhörighet som förmedlas via medier utgör välbefinnanderelaterade teman i mediefostran. En utvecklingstrend utgörs av snabbheten i förändringar i medielandskapet, medieutvecklingen och sätten att använda medier. Till exempel medieanvändningen bland unga kan förändras snabbt, olika fenomen kan uppkomma och spridas snabbt, men trenderna kan också vara väldigt fragmenterade, eftersom sätten att använda medier på är olika. Också utvecklingstrender som gäller individualisering och identiteter kan identifieras i medieanvändningen. I stället för större offentlighet använder många personer medier på ett mer precist målinriktat sätt och med hänsyn till integriteten, till exempel i ömsesidig växelverkan. Medierna är breda och sätten att använda dem på blir mångsidigare, vilket kan påverka fragmenteringen av mediekulturen. Förståelsen för mediefostran kan utvecklas genom att producera information om till exempel hur medierna används och motiven för användningen hos företrädare för olika generationer, befolknings- och specialgrupper och hos människor av olika kulturella bakgrunder.

- **KOMPETENSBEHOVEN INOM MEDIKUNSKAP FÖRÄNDRAS.** När mediefältet förändras och utvidgas, blir också den medierelaterade kompetensen mer mångsidig. Utöver olika former av mediekunskap finns det skäl att i mediefostran beakta också andra olika former av läskunnighet, såsom traditionell textläskunnighet, kritisk läskunnighet, digital läskunnighet, dataläskunnighet, visuell läskunnighet och multilitteracitet. Kunskapsskillnader mellan människogrupper och individer kan vara betydande, till exempel på grund av människornas utbildnings- och medieanvändningshistoria. Mediekunskap är också förknippad med många andra färdigheter, såsom olika

upphovsrättsfärdigheter, emotionella färdigheter, sociala färdigheter, empatiska färdigheter och etik- och moralrelaterade färdigheter. Andra viktiga färdigheter, såsom färdigheter att hand om sig själv och andra, vilka påverkar det fysiska, psykiska och sociala välbefinnandet, är också förknippade med medierna. Av temana för mediefostran kan mediekritik, källutvärdering, identifiering av olika syften och kännedom om medier anses vara trender. Negativa utvecklingsförlopp rörande kunnandet, såsom vetenskapsmotstånd och misstroende för medierna, är också utmaningar inom mediefostran. De säkerhetsrelaterade trenderna utgörs uppmärksammande av dataskydd och integritet, cybersäkerhet och grooming-fenomenet. Andra kompetensrelaterade trender anknyter till exempel till programmering, visualitetens ökande betydelse, kommunikationskulturell kompetens och filmfostran.

- **MEDIEFOSTRARNAS KOMPETENSBEHOV FÖRÄNDRAS.** Utbildningsnivåerna och -bakgrunderna hos de yrkespersoner som verkar inom området varierar. När arbetet inom mediefostran utvidgas är också betydelsen av frivilliga aktörer allt viktigare. I allt högre grad behövs utbildningstillfällen som ges av frivilliga och till exempel kollegiala utbildare, samt sådant material som kan användas utan yrkeskunskap. Trenderna inom mediefostran anknyter också till digitalt och livslångt lärande, kollegial inläring, en breddning av målgrupperna för mediefostran till människor i alla åldrar och en mångskiftande terminologi.
- **SAMHÄLLETS OCH KULTURENS FÖRÄNDRINGAR PÅVERKAR OCKSÅ MEDIEFOSTRAN.** Många samhälls- och kulturtrender anknyter till mediefostran. Eftersom mediekulturen internationaliseras, är det allt viktigare att beakta globaliseringen i mediefostran. Den åldrande befolkningen och multikulturalismen påverkar målgrupperna för och temana för mediefostran. Klimatförändringen påverkar inte bara temana för mediefostran, utan också till exempel också valet av medieredskap samt verksamhet som är i linje med en hållbar utveckling. I mediefostran finns det skäl att vara medveten om den samhälleliga polariseringen och ojämlikheten samt hur åsikterna går allt mer i sär. Hatprat och medietrakasserier påverkar mediekulturen och den samhälleliga verksamheten, och det finns skäl att beakta dessa aspekter i mediefostran. Mediefostran har en viktig roll i undanröjandet och förebyggandet av polariseringen i samhället. Medborgarpåverkan, ett aktivt deltagande och egen aktivitet utgör också identifierade samhällstrender. Eftersom forum för mediefostran utvidgas

till ett forum utanför den formella utbildningen, ska möjligheterna hos aktörer i olika branscher att bedriva mediefostran beaktas. De licenser för användning i undervisningsyfte vilka Utbildningsstyrelsen skaffat för läroanstalterna möjliggör ett mångsidigt utnyttjande av material inom mediefostran som en del av undervisningen vid läroanstalterna runt om i Finland. Strukturer som möjliggör utnyttjande av mångsidiga medieinnehåll borde främjas också på andra områden, till exempel i det fria bildningsarbetet, på biblioteks- och kulturområdet och inom ramen för föreningsverksamhet.

4.4 UTMANINGARNA I MEDIEFOSTRAN

- **DET FINNS INTE TILLRÄCKLIGT MED RESURSER FÖR MEDIEFOSTRAN.** Genomförandet av mediefostran hindras ofta av resursbrist. Detta påverkar anordnandet av verksamheten, avlöningen av personalen, allokeringen av arbetstiden, upphandlingen av redskap och material, utvecklingen av kunnandet och resandet. Med tanke på människors främjande av mediekunskap på eget initiativ ska det beaktas att alla inte har jämlik tillgång till medier. Tillgången till medier och omständigheter som begränsar denna, såsom avgiftsmurar, påverkar också den övriga verksamheten inom mediefostran. Att förlita sig på extern finansiering och i synnerhet på kortvarig projektfinansiering för med sig kortsiktighet, avbrott och osäkerhet i verksamheten. Detta bidrar till en fragmentering av fältet.

Det är möjligt att påverka resursbristen genom att utöka den tillgängliga finansieringen till exempel genom att höja understödsanslagen och genom att stöda basfinansieringen. Nya finansieringsalternativ kan sökas såväl på nationell som på internationell nivå. Resurserna kan ökas också genom att budgetera och anvisa resurser till arbetet inom mediefostran. Resurserna kan delas och användningen av dessa kan utvecklas med samarbete. Resurser kan sparas genom att dela kunnandet och verksamhetsmodeller mellan yrkespersoner och genom att minska det överlappande arbetet.

- **SAMARBETET, KOORDINERINGEN OCH NÄTVERKEN ÄR INTE TILLRÄCKLIGT OMFATTANDE I MEDIEFOSTRAN.** I fråga om aktörer är fältet för mediefostran mångsidigt, och gemenskaperna inom mediefostran är också varierande runt om i Finland. Den geografiska spridningen och koncentrationen medför egna utmaningar för ett aktivt samarbete. Genom att utveckla samarbetet, koordineringen och nätverkandet vore det möjligt att bedriva ett arbete med större

genomslagskraft, beakta olika infallsvinklar i mediefostran, undvika överlappande arbete och göra utbudet av mediefostran på lokal nivå mer synligt. En förutsättning för ett fungerande samarbete är att aktörerna aktivt tar ansvar.

Genom samarbete är det möjligt att hitta nya möjligheter för att garantera verksamheten och trygga kontinuiteten. Samarbetet och nätverken kan utökas med målinriktad verksamhet, genom att sprida information över sektorsgränserna, genom gemensamma möten och med evenemang. De digitala verktygen stöder nätverksarbetet genom att tillföra nya möjligheter till informationsförmedling och växelverkan.

- **DET FINNS BRISTER I KUNNANDET OM MEDIEFOSTRAN.** I takt med mediekulturens utveckling förändras också kraven på kunnandet inom mediefostran. Fältet för mediefostran är omfattande i fråga om ämnen och synvinklar. Brister i kunnandet kan påverka den mediefostran som ges om vissa teman, ämnen och synvinklar och avgränsa dess omfattning också ur målgruppernas synvinklar. Kunnande och kunskap förmedlas inte heller nödvändigtvis över organisations- eller områdesgränserna.

Det är möjligt att sörja för kunnandet inom mediefostran hos yrkespersonerna inom olika områden genom uppdaterad, systematisk och uppsökande grundutbildning och fortbildning. Det är viktigt att stärka forskningen kring mediefostran och dess vetenskapliga ställning. Kunnandet kan utvecklas bland annat i nätverk, på möten och olika evenemang, genom publikationer, genom att sprida information samt genom att dela kunnandet. Eftersom mediefostran är omfattande, är det viktigt att identifiera de egna kompetensområdena och utnyttja samarbeten när man ska beakta olika synvinklar.

- **REGIONAL OJÄMLIKHET.** Mediefostran bedrivs tillsviare inte jämnt runt om i Finland. Långa avstånd, gles bebyggelse och lokala verksamhetskulturer påverkar till exempel människornas nåbarhet, trafikförbindelserna och resbehovet, bildandet av gemenskaper och samarbetsmöjligheterna. Kunnandet inom mediefostran har i synnerhet vad gäller organisationerna på området koncentrerats till de största städerna. I glesbygden är till exempel fortbildningsutbudet och deltagandemöjligheterna väldigt begränsade. Å andra sidan kan uppfattningen om utvecklingsbehoven och -utmaningarna hos organisationerna på området bli ensidig och huvudstadscentrerad. Geografiska utmaningar kan partiellt lösas genom att intensifiera samarbetet, dra nytta av de möjligheter som digitaliseringen för med sig

och genom att ytterligare utveckla förfaringssätten, samarbetsmetoderna och handlingsmodellerna, till exempel för deltagande på distans och inläring vid sidan om det egna arbetet.

- **MEDIEFOSTRAN ÄR UTSPRIDD.** Mångfald är en av styrkorna i finländsk mediefostran, men omfattningen kan också medföra utmaningar. Till exempel vuxna och specialgrupper har identifierats som målgrupper som tidigare hamnat i skuggan i finländsk mediefostran. Olika målgrupper kan bättre nås genom att identifiera målgrupper enligt de egna målen och genom att göra dem synliga, genom att samarbeta och genom att utöka målorienteringen och informationen. Det är viktigt att identifiera också människor i sårbar ställning och deras behov relaterade till mediefostran. Områden som hamnat i skymundan i verksamheten ska identifieras, och för att undanröja dem är det viktigt att systematiskt rikta åtgärder mot främjande av jämlikhet i mediefostran. På grund av mångfalden ämnen som anknyter till mediefostran ställs det stora förväntningar på mediefostran, eller så kan man anse att den i hög utsträckning löser olika problem. Å andra sidan är det möjligt att vissa ämnesområden hamnat i skymundan eftersom fältet för mediefostran är så omfattande. Gränserna för mediefostran, prioriteringen av temaområden och frågor i anslutning till dem kan avgöras genom en reflekterande inriktning av verksamheten, information och gemensamma diskussioner.
- **MEDIEFOSTRAN ÄR INTE TILLRÄCKLIG SYSTEMATISK.** Mediefostran ska vara planmässig så att den är nåbar och kan utvecklas långsiktigt. Bristen på systematik är dock en av utmaningarna i mediefostran. Bristen på planmässighet påverkas av bristen på ledarskap i mediefostran, kontinuerliga förändringar i verksamheten och dess fragmentering. Med fragmentering i verksamheten hänvisar man till exempel till kortvarig finansiering och utökat projektbaserat arbete. Planmässigheten kan främjas genom att utveckla ledarskapet för verksamheten inom mediefostran, trygga en långvarig finansiering, allokera arbetstiden och den övriga resursfördelningen, genomföra pilotprojekt rörande genomförandet av planer inom mediefostran och vidareutveckla dessa samt genom att dela erfarenheter. Å andra sidan är det viktigt att vara medveten om betydelsen av en flexibel och dynamisk verksamhet med tanke på nya förfaringssätt och innovationer. Genom planmässighet är det dock möjligt att skapa utrymme för nya initiativ och dynamisk verksamhet.
- **FÖRÄNDRINGARNA I SAMHÄLLET OCH MEDIKULTUREN UTMANAR MEDIEFOSTRAN.** Ojämlighet mellan människor, marginalisering, kli-

matförändringen, polarisering, rasism och diskriminering är samhällsproblem som det är viktigt att vara medveten om i mediefostran, och det är också viktigt att utvärdera hur de kan beaktas i mediefostran. Genom mediefostran är det möjligt att till exempel kritiskt granska representationer vad gäller de människogrupper som framställs i mediekulturen samt att skapa och bygga upp ett mångsidigare och mer jämlikt bildmaterial. Mediekritik är viktigt i alla åldersgrupper. Variationerna i kunskapsnivåer, den åldrande befolkningen, skillnaderna i tillgången till medieredskap och i användningssätten samt de utmaningar som geografin för med sig är viktiga frågor som anknyter till bedrivandet av mediefostran. Att distributionskanalerna för medierna blir mer mångskiftande leder enkelt till att en del av konsumenterna marginaliseras vad gäller utbudet. Den offentliga sektorn ska rikta särskild uppmärksamhet mot medietjänsternas användarvänlighet och nåbarhet för att garantera en jämlik konsumentupplevelse. Det är möjligt att ta sig an samhällsproblem till exempel genom studier, samarbeten och en öppen debatt.

Mediekulturen innehåller många problematiska, utmanande och skadliga dimensioner och fenomen som det är möjligt att ta sig an genom mediefostran, och vilka det är viktigt att beakta. Exempel på detta utgörs av sexuella trakasserier, hatprat, kriminalitet, spridning av desinformation, medierelaterad ohälsa, konsekvenserna av uppmärksamhetsekonomin och teman relaterade till webbsäkerheten. Ett ytterligare problem är att stereotyper av urfolk, liksom också ifråga om andra etniska grupper, ofta förstärks i medierna. När medierna förändras är det viktigt att beakta frågor som gäller dataskydd och dataskydds rättigheter. Mediefostran kan också förebygga ekonomiska risker och förluster.

- **MEDIEFOSTRAN ÄR INTE TILLRÄCKLIGT KÄND ELLER UPPSKATTAD.** Trots att mediefostran redan utvecklats och bedrivits länge i Finland, finns det fortfarande utrymme för utveckling i medvetenheten om mediefostran. Mediefostran är inte nödvändigtvis en bekant term för alla, eller så kan förståelsen av den vara snäv. Mediefostran kan också vara förknippad med fördomar som hindrar mediefostran eller å andra sidan medför extra press på fostrarna. Kännedomen om och betydelsen av mediefostran kan ökas till exempel genom att ge målriktad information till yrkespersoner inom olika områden, beslutsfattare och till medborgare i allmänhet, genom att synliggöra arbetet, genom samarbeten samt med satsningar på verksamhetens kvalitet.

4.5 DET MEDIEFOSTRANDE LANDSKAPET

Mediefostran och mediekunskap är redan i utgångspunkten multiprofessionell och mångvetenskaplig, och därför utgör verksamheten om ett brokigt och varierande landskap. På samma gång blir mediekunskap ett måste på allt fler livsområden, eftersom mediernas betydelse i samhället och gällande påverkan ökar, kommunikationen blir mångsidigare och tilltar i volym, mobil och ubik medieteknologi finns överallt i människors vardag och ny teknik kontinuerligt utvecklas. Under 2010-talet har finländsk mediefostran bredats avsevärt: behovet av att främja mediekunskap har identifierats på allt fler områden och i synnerhet vad gäller mediefostran av vuxna har ett stort antal nya initiativ tagits.

Trots en driftig verksamhetsmiljö och ett driftigt aktörsfält finns det knappt alls information om bedrivande av mediefostran på det globala planet. Genomförandet av mediefostran har vad gäller småbarnspedagogik senast utretts 2013¹⁸ och vad gäller biblioteksverksamhet senast 2012¹⁹. I fråga om vartdera området har verksamhetsmiljön och riktlinjerna som styr verksamheten sedermera varit föremål för betydande förändringar. Vad gäller den grundläggande utbildningen och andra stadiets utbildning har det inte gjorts någon täckande utredning över hur den bedrivs.²⁰ Tillsviare har man inte heller utrett läget för mediefostran för vuxna eller vilken roll mediefostran har i verksamhet som ligger utanför undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde, som till exempel medie-, teknologi- eller social- och hälsoområdena. Också den senaste utredningen gällande projektfältet inom mediefostran²¹ är från år 2014, så det finns ingen heller tillgång till täckande information om utvecklingsåtgärder som vidtagits på senare år.

Läget för mediekunskapen i Finland har inte heller utretts i större utsträckning. Internationella jämförelser har gjorts rörande läget för mediekunskapen i olika länder²², och i dessa har finländarna befunnit sig i topp. I verkligheten är det på grund av mediekunskapens omfattning och tvetydighet och utmaningarna gällande forskningsmetoderna svårt att på ett tillförlitligt sätt mäta nivån på mediekunskapen på befolkningsnivå. Med tanke på utvecklingen av mediefostran vore det dock viktigt att ha tillgång till högklassig information rörande de inlärningsprocesser som gäller medier, kunnande

18 UKM (2013b). Utredning om mediefostran inom kommunernas småbarnsfostran.

19 UKM (2012) Biblioteken och medierna 2012. Utredning om mediefostran i allmänna bibliotek.

20 I viss mån har ärenden som gäller mediekunskap och mediefostran utretts som en del av andra forskningshelheter. Slutsatser rörande genomförandet av mediefostran skulle dock kräva en egen utredning eller åtminstone en systematisk sammanställning av delresultaten av olika studier.

21 Palsa, Pääjärvi, Tossavainen & Pekkala (2014).

22 EAVI (2009); Open Society Institute (2018).

och utvecklingen av dessa. I stället för att försöka mäta nivån på hela befolkningens medieläskunnighet på ett täckande sätt, vore det sannolikt möjligt att få den mest tillförlitliga bilden av situationen via en helhet som omfattar flera delstudier.

Såsom framgår av till exempel profilerna för de sakkunniga som deltagit i utarbetandet av föreliggande riktlinjer, arbetar enbart en liten del av dem som genomför mediefostran uteslutande med främjande av mediekunskap. I praktiken ingår mediefostran i all slags mångsidig yrkesverksamhet, vilket till exempel gäller många lärare, forskare, ungdoms-, biblioteks- och museianställda samt inom social- och hälsoområdet. Frågor som gäller mediefostran behandlas också bland annat inom konst-, demokrati-, sexual-, global-, säkerhets- och miljöfostran. När det gäller olika medieformer bildar till exempel film-, spel- och dagstidningsfostran egna starka nätverk och verksamhetskulturer, vilka alla dock samarbetar med övriga mediefostrare. Ofta är verksamheten i praktiken så sammanflätad, att vilken "fostran" som det vid vilken tidpunkt handlar om främst är en definitionsfråga.

Det mediefostrande landskapet bildar sålunda en väv av otaliga funktioner och aktörer, som förenas av ett intresse för medier och människorelationer samt främjandet av ett gott liv. Hos vissa aktörer är det en tätt sammanknuten väv och utgör kärnan och vardagen i arbetet. På andra håll manifesteras mediefostran i form av tunna, men oavbrutna trådar som ständigt ingår i arbetet. Behovet av mediefostran kan uppstå på överraskande sätt i arbetet, eller så kan upprätthållandet av expertisen förutsätta att man vid sidan om det övriga arbetet "håller sig à jour" med händelser inom mediefostran. Inom en tredje grupp är verksamheten inom mediefostran å sin sida sporadisk, och består till exempel av oregelbundna projekt och deltagande i temaveckor.

4.6 AKTÖRERNA PÅ FÄLTET FÖR MEDIEFOSTRAN

De aktörer som främjar, utvecklar och stöder mediefostran strävar efter att stärka informations-, kunskaps- och finansieringsbasen för mediefostran och att ge stöd för forskning, planering, genomförande och utvärdering av mediefostran. Staten och kommunerna är främjande och understödjande aktörer inom den offentliga sektorn. I praktiken sker en stor del av mediefostran inom ramen för kommunala tjänster: med tanke på bedrivandet av mediefostran är det lärarna och andra yrkespersoner inom fostran och omsorg, ungdomsarbetarna, biblioteks- och museianställda, andra anställda i kommunal service samt också många andra yrkesgrupper som innehar en nyckelroll. I den tredje sektorn innehar icke-statliga organisationer, föreningar och andra kultur-, musei- och konstinstitutioner samt religiösa samfund en viktig ställning

i mediefostran. Företag, föreningar på området och intressebevakningsorganisationer arbetar med mediefostran inom medieområdet. Inom det pedagogiska området verkar också universitet, högskolor och andra läroanstalter i form av autonoma institutioner eller stiftelser. Informella läromiljöer, till exempel minnesorganisationer jämte utställningar och tjänster, erbjuder mångsidiga möjligheter för mediefostran.

FRÄMJANDE AV MEDIEFOSTRAN VID ÄMBETSVERKEN PÅ UNDERVISNINGS- OCH KULTURMINISTERIETS FÖRVALTNINGSOMRÅDE

Undervisnings- och kulturministeriet svarar som en del av statsrådet för utvecklingen och det internationella samarbetet när det gäller utbildnings-, forsknings-, kultur-, idrotts- och ungdomspolitiken. Vid ministeriet stöds främjandet av mediekunskap genom resursstyrning och informationsstyrning. Ministeriets uppgifter omfattar också att utveckla lagstiftningen på området. Inom ministeriets förvaltningsområde är mediekunskap ett innehållsområde som ingår i flera olika politikområden.

Inom kulturpolitikområdet, som en del av den audiovisuella politiken, har utvecklingen av mediekunskap understötts regelbundet bland annat med anslag som riktats till riksomfattande projekt kring mediefostran redan i över tio års tid. Kultur- och konstpolitiska avdelningen ansvarar också för främjandet av mediekunskap på EU-nivå som en del av EU:s audiovisuella mediepolitik. Avdelningen svarar också för resultatstyrningen av Nationella audiovisuella institutet (KAVI), som har en myndighetsuppgift att främja mediefostran. Inom kulturpolitiken har också biblioteken redan länge haft en stark roll som främjare av mediekunskap, och bibliotekens utvecklingsanslag har också styrts till projekt kring mediefostran och -utbildningar. Lagen om allmänna bibliotek²³ ålägger biblioteken att främja bland annat informationstillgång och -användning, en mångsidig läskunnighet och ett aktivt medborgarskap, demokrati och yttrandefrihet. Alla dessa mål är centrala ur med tanke på mediefostran. Uppmärksamhet ska också riktas mot det projekt som finansierades av undervisnings- och kulturministeriet och som gällde etablerandet av mediefostran vid de allmänna biblioteken. Projektet genomfördes av Finlands biblioteks förening, och inom ramen för det utarbetades riktlinjer för mediefostran vid de allmänna biblioteken²⁴.

Undervisnings- och kulturministeriet ansvarar för den allmänna utvecklingen av ungdomsarbetet och -politiken. Ungdomspolitikens mål är att för-

²³ Lagen om allmänna bibliotek (1492/2016, 2§).

²⁴ Finlands biblioteks förening 2014.

bättra de ungas uppväxt- och levnadsförhållanden samt interaktionen mellan olika generationer. Detta eftersträvas genom samarbete mellan olika områden. Ungdomsarbetets mål är att stöda de ungas utveckling, självständighetsprocess och delaktighet i samhället. Ministeriet främjar informations- och rådgivningsarbetet för unga, kunnandet och samarbeten inom det digitala ungdomsarbetet och den digitala ungdomsverksamheten samt stärker kunskapsbasen gällande unga genom att allokera resurser till aktörer som också verkar inom området för mediefostran. I ungdomspolitiken beviljas därtill allmänna understöd till riksomfattande organisationer som utför ungdomsarbete, vilka också omfattar centrala organisationer inom mediefostran, till exempel Sällskapet För Mediefostran rf. Genom specialunderstöd understöds å sin sida kommunernas och olika gemenskapers projekt kring mediefostran. Genom mångsidiga riksomfattande och kommunala projekt har man främjat ungdomarnas mediekunskap och färdigheter för informationssamhället. Med dessa har man därtill stärkt kunnandet inom mediefostran hos ungdomsarbetarna och fört fram betydelsen av mediefostran som en del av det grundläggande ungdomsarbetet och den grundläggande ungdomsverksamheten.

Vad gäller undervisnings- och kulturministeriets utbildningspolitik har de viktigaste reformerna under senaste år utgjorts av de läroplansreformer som Utbildningsstyrelsen genomfört, från småbarnspedagogiken till andra stadiet och den grundläggande vuxenutbildningen. Läroplanerna möjliggör systematiskt främjande av mediekunskap i det formella fostrans- och undervisningssystemet. Mål och centrala innehåll vilka stöder utvecklingen av mediekunskap ingår i stor utsträckning till exempel i modersmål och litteratur, bildkonst, samhällslära, historia och hälsokunskap i olika utbildningsformer. Också riktlinjerna för lärmiljöer, verksamhetskulturen och mångsidigt kunnande i grunderna för läroplanen för småbarnspedagogiken stöder mångsidigt mediefostran. I grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018 har mediefostran till uppgift att stöda barnens förutsättningar att vara aktiva och uttrycka sig i gruppen samt utveckla sina färdigheter i käll- och mediekritik. Inom småbarnspedagogiken stödet mediefostran det mångsidiga kunnande som gäller tänkande och inläring. Inom delområdet för mångsidig kompetens i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 ingår mediekunskap som en kompetens som anknyter till målet för multiliteracitet, och eftersträvas i undervisningen i samtliga läroämnen. En annan central kompetens inom delområdet, i synnerhet med tanke på utvecklingen av elevernas mediefärdigheter, är färdigheter i informations- och kommunikationsteknik. Enligt läroplansgrunderna ska mediefostran och elevernas mediekunskap utvecklas med tanke på läroämnets uppdrag samt på målen för och det centrala innehållet i undervisningen. Mediekunskapen utveck-

las också inom ramen för mångvetenskapliga lärområden. I grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen för vuxna 2017 ingår mediefostran i undervisningen i alla läroämnen. I gymnasieutbildningen utgörs en särskild helhet i mediekunskap av ett gymnasiediplom i mediekunskap, vilket ger den studerande möjlighet att visa en specialkompetens och ett specialintresse på ett mångsidigt sätt som han eller hon själv valt. De nya läroplanerna för gymnasiet (2019) tas i bruk 2021. I yrkesutbildningen ingår mål som gäller mediekunskap i kommunikations- och interaktionshelheten, som ingår i de gemensamma examensdelarna för yrkesinriktade grundexamina. Utöver de gemensamma studierna för yrkesexamina utvecklas de studerandes fördjupade mediefärdigheter och fördjupade kunnande inom ramen för branschspecifika examensstudier, såsom grundexamen inom mediebranschen och visuell framställning samt olika yrkes- och specialyrkesexamina inom mediebranschen. I den grundläggande konstundervisningen utvecklas elevernas multilitteracitet och mediefärdigheter inom respektive konstområde med hjälp av de infallsvinlar och metoder som närmast karaktäriserar respektive konstområde. En viktig reform inom den grundläggande konstundervisningen med tanke på mediefostran var revideringen av läroplansgrunderna för den allmänna och för den fördjupade lärokursen 2017. I och med det fick också ordkonst, där det ingår vissa element inom mediefostran, en fördjupad lärokurs i de nya läroplansgrunderna. Därtill ingår mediefostran i ämnet bildkonst inom den grundläggande konstundervisningen (UBS 2017b). Mediefostran ingår både i den grundläggande konstundervisningen för barn och unga och i den för vuxna. Inom det fria bildningsarbetet erbjuder medborgarinstitut, folkhögskolor, sommaruniversitet och studiecentraler också de studerande möjligheter till frivilliga studier för att utveckla sina medborgarfärdigheter, till exempel i mediekunskap.

Därtill har undervisnings- och kulturministeriet via Utbildningsstyrelsen riktat en stor mängd finansiering till utbildningsanordnarna för att utveckla lärmiljöerna och göra dem mångsidigare samt för personalutbildning inom utbildningsväsendet och småbarnspedagogiken. Också här har det ingått flera projekt som omfattat mediefostran. För att utveckla multilitteraciteten på bred bas har ministeriets utbildningspolitiska avdelning och avdelning för kultur-, idrotts- och ungdomspolitik under de senaste åren gemensamt finansierat ett stort antal omfattande projekt eller program: programmet Läs-lust (2012–2015), utvecklingsprogrammet Inläring av multilitteracitet med glädje (MOI) (2016–) samt Läskunnighetsforumet (2017–2018) och dess efterträdare, Läsrörelsen, som inleddes 2018 och fortsätter i enlighet med regeringsprogram (2019).

NATIONELLA AUDIOVISUELLA INSTITUTET (KAVI)

I Finland har vi en nationell myndighet för mediefostran som varit verksam sedan början av år 2012 och som är den enda aktören i vårt land vars lagstadgade uppgift är att främja mediefostran (1434/2007). Nationella audiovisuella institutet (KAVI) är ett ämbetsverk som är underställt undervisnings- och kulturministeriet. Till institutets lagstadgade uppgifter hör bevarande av filmer, televisions- och radioprogram och för forskning i anslutning till dessa samt för tillsynen över tillhandahållandet av bildprogram och främjande av mediefostran. Institutets enhet för mediefostran och bildprogram (MEKU) ansvarar på nationell nivå för att samordna och främja mediefostran samt övervaka tillhandahållandet av bildprogram i syfte skydda barn. Institutet är aktivt i det internationella samarbetet och företräder Finland bland annat i Europeiska kommissionens Media Literacy Expert Group och Safer Internet for Children Expert Group och i den europeiska gruppen för mediereglering EPRA i ärenden som gäller skydd av minderåriga och mediefostran²⁵. Vidare samverkar Nationella audiovisuella institutet med Mannerheims Barnskyddsförbund och Rädda Barnen rf som finländskt centrum för nätverket Safer Internet, som delvis finansieras av Europeiska unionen. Inom ramen för verksamheten administrerar institutet avgiftsfria webbplatser för mediefostran för yrkespersoner inom olika områden, såsom mediekunskaps-skolan.fi, pelikasvatus.fi (även svensk sida) och ikarajat.fi. Dessutom koordinerar institutet stora nationella samarbetsprojekt som Mediekunskapsveckan och Spelveckan, vilka för samman hundratals aktörer inom området. Institutet bedriver och utvecklar aktivt filmfostran inom ramen för sin förevisningsverksamhet och i samarbete med andra aktörer på området.

UTBILDNINGSTYRELSEN

Utbildningsstyrelsen är ett ämbetsverk inriktat på utveckling av kunnande, vars uppgifter regleras i lag (564/2016) och genom med stöd av lagen utfärdad förordning (1070/2016). I egenskap av myndighet ansvarar Utbildningsstyrelsen för beredningen och beslut gällande läroplansgrunderna för den grundläggande utbildningen och för gymnasiet, grunderna för planerna för småbarnspedagogik samt grunderna för yrkesexamina och fristående examina. Utbildningsstyrelsen deltar i beredandet av förordningar som berör det egna verksamhetsområdet samt ger föreskrifter, instruktioner och rekommendationer gällande verkställandet av förordningarna. Ämbetsverket upp-

²⁵ Till övriga delar företräds Finland i EPRA av transport- och kommunikationsverket Traficom.

rätthåller också ett antagningsregister för läroanstalterna på andra stadiet och yrkeshögskolorna samt universiteten, ordnar språkexamina, ordnar och finansierar fortbildning för lärare och annan personal inom utbildningssektorn samt ansvarar för jämställande av utländska examina. Utbildningsstyrelsen är också utbildningsanordnare. Ämbetsverket ansvarar för allt som allt sex statliga läroanstalter. Utbildningsstyrelsen stöder också utvecklingen av utbildning och främjande av internationalisering genom utvecklingspartnerskap, resurser, utbildnings- och konsulteringstjänster samt utvecklingsprojekt för utbildningar. Utbildningsstyrelsen stöder internationaliseringen av det finländska samhället bl.a. genom att implementera program och avtal som främjar internationalisering och producera information om internationalisering. Ämbetsverket koordinerar informationssystem, register och datatjänster inom utbildning, producerar indikatorer och prognoser om utbildning, samlar in och tillhandahåller information om utbildningssektorns statsandelar samt utvecklar och producerar utbildningsmaterial med liten upplaga.

ÖVRIGA MINISTERIER OCH MYNDIGHETER SAMT RIKSOMFATTANDE KOMPETENSCENTER

Också andra ministerier eller myndigheter stöder mediekunskap ur olika synvinklar som en del av det egna arbetet. Justitieministeriet stöder mediekunskap med tanke på delaktighets- och påverkansaspekter som en del av demokratiinstran. Justitieministeriet verkar aktivt i bekämpningen av hatprat och -brottslighet och det har bland annat under åren 2017–2019 genomfört projektet Against hate inom ramen för ett omfattande intressentgruppssamarbete. Kommunikationsministeriet bereder de politiska och strategiska riktlinjerna och lagstiftningen i anknytning till det egna verksamhetsområdet. En riktlinje som är central för medieinstran, Statsrådets principbeslut om ett mediepolitiskt program, publicerades år 2018. I programmet fastställdes stärkandet av medieinstran och att rikta den till nya målgrupper som ett mål. Kommunikationsministeriet är också ansvarig myndighet för genomförandet av det reviderade EU-direktivet om audiovisuella medietjänster i Finland. Inrikesministeriet ansvarar för att främja den interna säkerheten i Finland. Inrikesministeriet publicerade år 2016 ett nationellt åtgärdsprogram för förebyggande av våldsam radikaliserings och extremism, vilket anknyter till medieinstran och där vikten av att främja mediekunskap framhövdes som en del av bekämpningen och förebyggandet av radikaliserings. Sakkunnig inom konsumentinstran är Konkurrens- och konsumentverket, som vid sidan om sina tillsynsuppgifter producerar material som anknyter till medier och i synnerhet till reklam med hjälp av konsumentupplysning och -instran. Ur det livslånga

lärandets perspektiv betraktat bidrar såväl information om reklam som mycket annan information gällande konsumenters medieanvändning till vår mediakunskap. Till mediekunskapen bidrar också att polisen har tillräcklig förmåga att ingripa mot hatbrott och straffbart hatprat i enlighet med sin verksamhetsplan.

Institutet för hälsa och välfärd (THL) undersöker och följer upp befolkningens välfärd och hälsa samt utvecklar åtgärder för att främja dem. Vi samlar in och producerar forsknings- och statistikbaserad information. Institutet följer via demografiska undersökningar med barns, ungas och föräldrar i barnfamiljers medieanvändning och hur den påverkar deras hälsa, välbefinnande och levnadsvanor. Dessutom tar institutet fram information för att förbättra mediekunskapen och utfärdar rekommendationer.

Statistikcentralen främjar kunskaperna för att läsa och använda sig av statistik till exempel genom samarbeten med läroanstalter, produktion av material och evenemang samt kommunikation.

Transport- och kommunikationsverket Traficom är en tillstånds-, registrerings- och godkännande- samt säkerhetsmyndighet inom trafik och kommunikation. Cybersäkerhetscentret utvecklar och övervakar driftssäkerheten och säkerheten i kommunikationsnäten och -tjänsterna. Organisationerna producerar och publicerar information om säker medieanvändning, till exempel guider riktade till fostrare.

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata främjar digitaliseringen i samhället, tryggar uppgifternas tillgänglighet och tillhandahåller tjänster med avseende på kundernas livshändelser. Ämbetsverket agerar riksomfattande stöd för dem som ordnar digitalt stöd.²⁶

Dataombudsmannen är en nationell tillsynsmyndighet som övervakar efterlevnaden av dataskyddslagstiftningen. Dataombudsmannen har till uppgift att bland annat främja medvetenheten om risker, bestämmelser, säkerhetsåtgärder, skyldigheter och rättigheter som hänför sig till behandlingen av personuppgifter.

I fråga om mediefostran har de centrala nationella kompetenscentren under 2010-talet utgjorts i synnerhet av Kompetenscentret för digitalt ungdomsarbete Verke och kompetenscentret för informations- och rådgivningstjänster för ungdomar Koordinaatti. De kompetenscenter på ungdomsområdet vilka undervisnings- och kulturministeriet finansierar utvecklar och främjar kompetensen, sakkunskapen och informationsgången på ungdomsområdet i enlighet med ungdomslagen.

²⁶ Med digitalt stöd avses handledning i att utträta ärenden på webben och använda smarta enheter. De offentliga tjänsterna digitaliseras och alla kan inte själva använda tjänsterna digitalt. Digitalt stöd hjälper dem som är i behov av stöd.

RIKSOMFATTANDE ORGANISATIONER OCH NÄTVERK

I fråga om mediefostran fungerar organisationerna ofta i egenskap av sakkunniga, påverkare, utvecklare, informatörer eller den som i praktiken gör arbetet. Ofta har de starka regionala nätverk, vars verksamhet ofta sträcker sig ända ner på lokal nivå. Utgångspunkten för deras verksamhet är ofta kännedom inom något specialområde och om en viss grupp, vilket innebär att man går in för att främja mediekunskap som ett av många substansområden. Därtill finns det organisationerna som bedriver mediefostran som sin huvudsakliga uppgift.

En central aktör bland organisationerna inom området för mediefostran är Sällskapet för mediefostran rf, vars medlemmar till långt utgörs av de finländska organisationer som står för en aktiv mediefostran. Till exempel Centralen för mediefostran Metka rf bedriver praktisk verksamhet och utarbetar nya modeller på området för mediefostran som sitt huvudsakliga arbete, och bland annat Skolbioföreningen rf främjar filmfostran som en del av mediefostran. Inom det arbete inom mediefostran som utförs av olika organisationer, har barn och unga beaktats i klart högre grad än andra medborgargrupper. I Finland finns det ett stort antal aktiva organisationer inom barn- och ungdomsområdet, vilka satsat på att främja mediekunskap som en del av främjandet av barns och ungdomars välbefinnande. Sådana utgörs av bland annat Mannerheims Barnskyddsförbund rf, Rädda Barnen rf, Finlands föräldraförbund och 4H-förbundet. Verksamheten begränsar sig dock inte enbart till barn, ungdomar och barnfamiljer. Bland annat Kansanvalistusseura ry, Eläkeliitto ry och Vanhustyön Keskusliitto ry har aktivt utvecklat mediekunskapen hos vuxna.

På fältet för mediefostran verkar också riksomfattande organisationer inom det audiovisuella området och upphovsrättsorganisationer, såsom organisationer för distribuering av mediekonst eller film, vilka bland annat genomför medie- och filmfostransprojekt, ger information om upphovsrätter och deltar i utvecklingen av mediefostran. Organisationerna inom det audiovisuella området utvecklar och möjliggör också regional och lokal verksamhet. Bland annat de medieläger som ordnas av Viestintäkasvatuksen seura är ett exempel på långvarig lokal verksamhet och de läromaterial inom mediekonst och -fostran som erbjuds avgiftsfritt för alla yrkesfostrare via tjänsten AV-arkkis Mediataide kasvattaa! främjar den regionala jämlikheten. Av upphovsrättsorganisationerna ger Upphovsrättens informations- och övervakningscentral rf (TTVK) information om upphovsrätten och är sakkunnig ifråga om verkställigheten av upphovsrätten och angående piratism samt producerar projekt kring fostran i upphovsrätt. Kopiosto ry utbildar och främjar upphovsrättskunnandet vid läroanstalter och producerar material till stöd

för utvecklingen av färdigheterna gällande upphovsrätt. Kopiostos licenser för kopiering och för användning av tv-program för läroanstalter möjliggör att mycket medieinnehåll kan utnyttjas i undervisningen. Finlands Ungdomsfullmäktiges Förbund stöder utvecklingen av mediekunskapen och mediefärdigheterna hos ledamöterna i ungdomsfullmäktigena. I det av Fingo rf samordnade nätverket för global fostran för frivilligorganisationer finns många aktörer som bedriver mediefostran. Förbundet för konstskolor för barn och unga i Finland företräder fyra av nio konstområden inom den grundläggande konstundervisningen; bildkonst, arkitektur, hantverk och mediekonst.

STÖD FÖR MEDIEKUNSKAP INOM MEDIEBRANSCHEN

Bland företagen inom medieområdet har nationella Rundradion under en lång tid främjat mediefostran genom att aktivt producera material om mediefostran på sin webbplats. Av Yles tjänster erbjuder till exempel webbsidan Digitreenit mångsidigt självstudiematerial som kan användas fritt av medborgarna och Yles Uutisluokka-verksamhet inom mediefostran är riktad till 11–18-åringar.

Mediekunskap främjas också i företagsvärlden, i föreningar inom medieområdet och intressebevakningsorganisationer. Den nuvarande verksamhetsmiljön inom mediebranschen karakteriseras av digitalisering, internationa- lism samt global konkurrens om marknadsområden och publik. Dessutom pågår ständiga undersökningar och utveckling av nya affärsverksamhetsmo- deller samt service- och produktkoncept. Därtill utreds till exempel användar- behov som gäller förändrade läsvanor. Inom mediebranschen omfattar främ- jande av mediekunskap också fostran av mediekonsumenter, framtida läsare samt användare av annat innehåll. Konsumenter som har mediekunskap har förmåga att uppskatta och välja mångsidigt innehåll som producerats på ett ansvarsfullt sätt. Följaktligen stöder mediefostran utöver demokrati och bild- ning som grundar sig på tillförlitlig information också utbildning, produktion och distribution av olika innehåll, och därmed en kreativ ekonomi och syssel- sättningen inom branschen.

I Finland har mediefostran länge bedrivits till exempel i samband med projektet Tidningen i skolan som Tidningarnas Förbund står för och som täcker hela landet. Verksamheten har etablerats inom ramen för dagstid- ningarnas och stadsdelstidningarnas samarbete med skolorna i frågor kring mediefostran, och Dagstidningsveckan har redan i över 20 år ingått i geo- grafen för finländsk mediefostran. Tidningarnas Förbund producerar mate- rial inom mediefostran i undervisningssyfte. Också samarbetsforumet för tidskrifter Aikakausmedia producerar aktivt material inom mediefostran i

undervisningssyfte. Intressebevakningsorganisationerna inom mediebranschen främjar användningen av medieinnehåll i samhället inom de sektorer som de företräder, och tar fram studier och annan information kring användningen av medier samt anordnar kampanjer. Vad gäller främjandet av mediekunskap bedriver intressebevakningsorganisationerna ett aktivt samarbete med riksomfattande organisationer inom mediefostran och olika myndigheter.

Också många företag inom mediebranschen främjar aktivt mediekunskap. Till exempel tv-kanalerna har stött arbetet inom mediefostran genom att avgiftsfritt visa infonuttar om mediefostran som en del av programutbudet. Olika redaktioner sysslar i stor utsträckning med journalistik i mediefostrande syfte inom ramen för sitt egentliga uppdrag – till exempel väljer nyhetsmedierna allt oftare att förklara vilka journalistiska lösningar de valt för läsarna och presenterar principerna för ansvarsfull journalistik för dem samt berättar på vilket sätt journalistik skiljer sig från annat innehåll. Bland annat företag som erbjuder webbtjänster och -plattformar och företag inom spelområdet har redan i årtal varit med i arbetet för att främja mediefostran. Förfaringssätten är många: företagen kan till exempel erbjuda information om mediefostran i egna tjänster, ekonomiskt stöda organisationer som arbetar inom mediefostran, genomföra gemensamma kampanjer tillsammans med offentliga aktörer eller organisationer eller avgiftsfritt erbjuda sina produkter för ungdomsarbete eller i undervisningssyfte eller som pris i samband med olika kampanjer.

UNIVERSITET, HÖGSKOLOR OCH ANDRA FORSKNINGSORGANISATIONER

Universiteten, högskolorna och andra forskningsorganisationer främjar en breddning av kunskapsbasen som grundar sig på högklassig och uppdaterad forskning kring mediefostran. Forskningsbaserad kunskap är av vikt i det arbete som utförs av alla andra aktörer som främjar mediefostran. Universiteten bedriver forskning och meddelar på forskning grundad högsta undervisning. Av de tio universitet som har studier i kultur-, konst- och kommunikationsvetenskap eller pedagogik på programmet, bedriver åtta ständigt forskning kring och undervisning i mediefostran. Studierna är i allmänhet enskilda kurser inom olika vetenskapsområden beroende på universitet, eller så har innehållet integrerats i övriga kurser. Mediefostran kan läsas som huvudämne på magisterexamensnivå vid Lapplands universitet och som biämne vid Helsingfors universitet. Vid universiteten utbildas också doktorer inom mediefostran. Tammerfors och Lapplands universitet har varsin professur i mediefostran. Vid ett fåtal universitet bedrivs undervisnings-, forsk-

nings- och utvecklingsverksamhet inom mediefostran vid en fristående enhet eller som ett separat område. Vid Lapplands universitet finns undervisnings- och forskningsenheten Media Education Hub, som fokuserar på mediefostran. Dessutom produceras relevant forskningsbaserad kunskap också av internationella forskningsorganisationer och universitet utomlands. Mediefostran ingår också i flera yrkeshögskolors kursutbud som enskilda kurser eller som kurspaket. De viktigaste instanserna som bedriver forskning av intresse för mediefostran utöver universiteten har varit Ungdomsforsknings-sällskapet och Stiftelsen för främjandet av kulturpolitisk forskning Cupore. Högskolorna ordnar också seminarier, utställningar och evenemang inom mediefostran vilka är öppna för allmänheten.

DEN INTERNATIONELLA MILJÖN

Detta underkapitel innehåller en kort översikt beträffande den internationella situationen för mediefostran. I synnerhet granskas främjandet av mediekunskap i Europa mellan åren 2013 och 2019.

Främjande av mediekunskap och annan digital kompetens har varit på den europeiska agendan redan i över tio års tid (Europeiska kommissionen 2009). Under slutet av 2010-talet har mediekunskap emellertid kommit att bli ett spektakulärt inslag i allt fler riktlinjedokument och rekommendationer. En viktig bakgrundsfaktor till denna förändring utöver den tekniska utvecklingen kan åtminstone anses vara oron över spridningen av desinformation, populism och hatretorik, insikten om integritetsskyddets betydelse samt att olika mediefärdigheter i allt större omfattning identifieras som en del av det livslånga lärandet.

Främjandet av mediekunskap har också i praktiken varit aktivt runt om i Europa. Till exempel till den utredning som publicerades år 2016 samlades sammanlagt 547 mediekunskapsprojekt och 189 olika nätverk för främjande av mediekunskap. Nationella temaveckor eller -dagar firas förutom i Finland årligen i till exempel Frankrike, Holland, Kroatien och Irland (European Audiovisual Observatory 2016).

I samband med processen kring föreliggande riktlinjer har det inte varit möjligt att skapa en helhetsbild av vilken roll mediefostran har i olika länders läroplaner, och det finns inte heller någon aktuell forskning att tillgå, ens för EU-ländernas del. Att reda ut läget försvåras av att de olika ländernas läroplansprocesser går i otakt, att terminologin varierar stort samt att läroplanerna i en del länder varierar regionvis eller enligt språkgrupp. Inte i ett enda EU-land hör dock mediekunskap eller mediefostran till den grundläggande utbildningen som ett eget obligatoriskt läroämne. I de länder där mediekun-

skap tydligt är en del av den grundläggande utbildningen, har den inkluderats i läroplanen som ett s.k. integrerat ämne. Sådana länder är utöver Finland till exempel Ungern och Tjeckien (McDougall, Zezulkova, van Driel & Sternadel 2018). Till exempel i Sverige nämns å sin sida inte mediekunskap som en separat färdighet i läroplanen, men i flera avsnitt om specifika läroämnen och de övergripande målen för undervisningen ingår också mål som gäller medieanvändning och -förståelse (Skolverket 2018). Enligt en studie från 2014 (Hartai 2014) ingick undervisningen i mediekunskap i EU-länderna vanligtvis i modersmålsundervisningen eller konstämnen. Mellan länderna förekommer stora variationer beträffande hur aktivt mediefostran bedrivs och hur täckande den är. I alla länder som ingick i en ovan nämnd utredning (European Audiovisual Observatory 2016) fanns det till exempel tjugo projekt inom mediefostran att tillgå när forskningsmaterialet skulle samlas in, medan kontaktpersonerna i andra länder rapporterade att de hade svårt att välja material på grund av det stora antalet projekt.

FRÄMJANDE AV MEDIEKUNSKAP I EUROPEISKA UNIONEN

Den mest betydelsefulla ändringen gällande främjandet av mediekunskap skedde år 2018, då direktivet om audiovisuella medietjänster ändrades (EU 2018/1808). Enligt artikel 33a i direktivet ska medlemsstaterna främja och vidta åtgärder för utveckling av medie- och informationskunnighet. Därtill ska medlemsstaterna vart tredje år rapportera till Europeiska kommissionen om de åtgärder som vidtagits. För första gången omfattas alla EU-medlemsländer av en plikt att främja mediekunskap. Kommissionen styr flera sakkunniggrupper som är viktiga för mediekunskapen och mediefostran. Av dessa utgörs en del enbart av företrädare för medlemsstaterna, medan en del utgörs av företrädare för medlemsstaterna och intressentgrupper. Media Literacy Expert Group²⁷ har i synnerhet satt sig in i frågor som gäller mediekunskap, men också till exempel det arbete som utförs av The European Regulators Group for Audiovisual Media Services (ERGA)²⁸ och Safer Internet for Children Expert Group²⁹ har en nära koppling till teman inom mediekunskap. Kommissionen har under de senaste åren riktat mycket uppmärksamhet mot bekämpande av desinformation och därmed mediekunskap. Europeiska kommissionens meddelande från 2018 om bekämpande av desinformation

²⁷ Media Literacy Expert Group.

²⁸ The European Regulators Group for Audiovisual Media Services (ERGA).

²⁹ Safer Internet for Children Expert Group.

online³⁰ uppmuntrar medlemsländerna att bland annat inkludera mediekunskap i utbildningspolitiken och att stöda och utbilda lärare i undervisningen i detta ämne.

Som en praktisk åtgärd för främjandet av mediekunskap har Europeiska kommissionen från med och år 2016 gett ett litet anslag (500 000 € årligen), som uteslutande är avsett för mediekunskap inom ramen för Media Literacy for All-finansieringsansökan³¹. År 2019 ordnade kommissionen också för första gången temaveckan European Media Literacy Week³². Den centrala roll som bekämpandet av desinformation har i kommissionens arbete för mediekunskap illustreras samma år på ett träffande sätt av att detta tema också dominerade såväl kommissionens temavecka som finansieringsutlysning.

Finansiering som är betydelsefull för mediekunskap har dock beviljats också av många andra finansieringskällor. Det mest centrala programmet kan anses vara Safer Internet, som genomför den Europeiska strategin för ett bättre internet för barn (Europeiska kommissionen 2012). Med stöd av programmet verkar Safer Internet Centre så gott som i alla europeiska länder. I Finland bildas centralen inom ramen för ett samarbete som omfattar KAVI, Manerheims Barnskyddsförbund rf och Rädda Barnen rf. Tillsammans bildar de olika ländernas centraler Insafe-nätverket och de är en del av INHOPE-nätverket. Syftet med det arbete som utförs i Insafe-nätverket är att främja barns och ungdomars mediekunskap, -delaktighet och -säkerhet och deras medvetenhet om internet och digital kommunikationsteknik. INHOPE fokuserar på frågor som gäller barns och ungdomars säkerhet och välbefinnande och i synnerhet på identifiering av bildmaterial som gäller sexuellt utnyttjande av barn och avlägsnande av sådant material från nätet. Den mest synliga delen av Safer Internet Centre-verksamheten utgörs av ett övergripande deltagande i den årliga Safer Internet Day-temadagen, som firas globalt i över 140 länder. I Finland är dagen en del av den större Mediekunskapsveckan. Projekt som är betydelsefulla för mediekunskap har därtill understötts på EU-nivå med bl.a. Erasmus+- och Horizon 2020-finansiering.

Också det nya programmet Kreativa Europa (för åren 2021–2027)³³ har främjande av mediekunskap som ett av de nya särskilda målen. Programmet beviljar också finansiering för aktörer som främjar mediekunskap. I detta sammanhang antog Europeiska unionens råd (i fortsättningen Rådet) år 2019 också slutsatserna om unga kreativa generationer (Europeiska unionens råd

30 Kommissionens tillkännagivande om bekämpning av desinformation på nätet.

31 Media literacy for All-finansieringsansökan.

32 European Media Literacy Week.

33 Kreativt Europa-programmet.

2019). En av de fem prioriteringar i slutsatserna är att främja digitala färdigheter och mediekunnande, och Rådet uppmuntrar medlemsländerna och EU-kommissionen att behandla dessa.

Tillsvidare har de åtgärder inom mediefostran som vidtagits i EU i väldigt hög grad fokuserat på barn och ungdomar. År 2018 antog Rådet dock en ändrad rekommendation om nyckelkompetenser för livslångt lärande (Europeiskt unionens råd 2018). Som nyckelkompetenser ses färdigheter som är centrala för var och en så att de kan tillägna sig de färdigheter och kunskaper de behöver för sin personliga utveckling, hälsa, anställbarhet och social delaktighet. I rekommendationen har mediekompetens inkluderats inom ramen för digital kompetens.

EUROPARÅDET EN FÖREGÅNGARE INOM MEDIKUNSKAP

Europarådet främjar mediekunskap på många olika områden. År 2018 utfärdade Europarådet bland annat rekommendationer om mediernas mångfald och transparensen i medieägande (Europarådet 2018b) och om tryggheten av barnets rättigheter i digitala miljöer (Europarådet 2018a). I den förstnämnda uppmanas medlemsstaterna bland annat att upprätta en nationell politik för mediekunskap och att stärka nätverkandet samt att olika aktörer bör dela med sig god praxis. Vikten av mediekunskap för människor i alla åldrar betonas. I rekommendationerna om barnets rättigheter ingår mediekunskap i digital läskunnighet, som enligt riktlinjen borde läras ut till barn som en del av den grundläggande utbildningen.

Initiativ som i synnerhet anknyter till mediekunskap har genomförts och material har producerats inom området för digital mediefostran. Till exempel år 2019 genomförde Europarådet webbutbildningen Master Class³⁴ om mediefostran, som är riktad till lärare och andra yrkesfostrare Rådets mest betydande projekt med avseende på mediefostran torde vara No Hate Speech-rörelsen³⁵ för bekämpande av hatretorik och pågick i flera och i synnerhet riktade sig till unga. Rådet koordinerade projektet åren 2013–2017, men lokala aktörer i flera olika länder har fortsatt projektet också efter att den egentliga projektperioden upphört.

Europeiska audiovisuella observatoriet, vilket lyder under rådet, gör också utredningar som gäller mediekunskap. År 2017 inrättades sakkunniggruppen Media Literacy Task Force for Global Education Development³⁶ i

³⁴ Master Class-webbutbildningen.

³⁵ No Hate Speech-rörelsen.

³⁶ Media Literacy Task Force for Global Education Development-sakkunniggruppen.

anslutning till Europarådets Nord-Sydcenter. Också Finland är företrätt där. Därtill publicerade rådet år 2019 en jämförande analys gällande europeisk praxis för främjandet av mediekunskap, i synnerhet vid de instanser som svarar för regleringen av medierna (Europarådet 2019).

UNESCO SOM INTERNATIONELL SAKKUNNIG INOM MEDIEKUNSKAP

Den globalt sett aktivaste och mest täckande aktören inom mediefostran är Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur Unesco. Unesco behandlar frågor som gäller mediekunskap under begreppet medie- och informationsläskunnighet (media and information literacy, MIL).

Under ledning av Unesco firas den världsomspännande temaveckan Global Media and Information Literacy Week årligen i oktober. Under Unesco verkar också nätverket The Global Alliance for Partnerships on Media and Information Literacy (GAPMIL), som för samman organisationer inom mediefostran. Därtill producerar och publicerar Unesco läromaterial, informationskampanjer, webbutbildningar och andra resurser inom mediekunskap. Unesco utför ofta arbete ute på fältet i samarbete med andra aktörer. År 2019 lanserade Unesco med EU-finansiering till exempel MIL-klubbar för att ge unga i Jordanien möjligheter till förändring och i samarbete med Finland ett evenemang i anslutning till mediekunskap under FN:s generalförsamling.

4.7. MEDIEFOSTRAN I DE NATIONELLA RIKTLINJEDOKUMENTEN

Mediefostran har redan länge utvecklats på riktlinjenivå i Finland.³⁷ År 2004 publicerade undervisningsministeriet handlingsprogrammet Media-väkivalta. Lapset ja media (Medievåld. Barn och media) som också innehöll en plan för utveckling av mediefostran. År 2007 publicerade barnombudsmannen tillsammans med Kerhokeskus koulutyön tuki ry ett förslag till utveckling av barns och ungdomars mediefostran. Samma år publicerade undervisningsministeriet ett förslag till åtgärdsprogram för att utveckla mediefärdigheterna och -kunnigheten som ett led i främjandet av de färdigheter som behövs i medborgar- och informationssamhället. År 2011 publicerade Utbildningsstyrelsen å sin sida Lapset ja nuoret mediaosallistujina

³⁷ Dunås (2014); Kotilainen (2014); Kotilainen & Kupiainen (2014); Uusitalo (2015).

(Barn och unga som mediedeltagare), ett åtgärdsprogram i mediefostran som ska stödja de ungas och barnens deltagande. År 2013 gav undervisnings- och kulturministeriet ut God mediekunnighet. Nationella riktlinjer 2013–2016.

Utöver ministeriets egna riktlinjer är mediefostran en del av de mer omfattande riktlinjerna för olika förvaltningsområden. Ämnesområden som är väsentliga för mediefostran har vid sidan om undervisnings- och kulturministeriet behandlats som en del av verksamheten vid förvaltningsområdena för kommunikationsministeriet, social- och hälsoministeriet, justitieministeriet och inrikesministeriet. Antalet relevanta förvaltningsområden ger en bild av hur komplex mediefostran är och hur många slags fenomen där ingår. I föreliggande riktlinjer riktas uppmärksamhet mot mediefostran i synnerhet ur undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområdes perspektiv, men utan att förglömma den sektorsövergripande karaktär som är kännetecknande för mediefostran.

5 GENOMFÖRANDET AV RIKTLINJERNA

I kapitel tre (s. 14) sammanför de nationella riktlinjerna för mediefostran de mål som gäller för mediefostran som helhet och åtgärdsförslag som anknyter till dessa. Förslagen har sammanställts utifrån det material som samlats in under beredningen av riktlinjerna (se bilaga 1) och de kristalliserar de deltagande aktörernas strategiska avsikter rörande utvecklingsriktningarna för mediefostran.

Alla organisationer från samhällets olika sektorer som arbetar med mediefostran och mediekunskap uppmuntras att delta i genomförandet av riktlinjerna. Avsikten är att varje aktör granskar målen och åtgärdsförslagen ur det egna arbetets synvinkel och deltar med egen insats i de åtgärder som är ändamålsenliga.

I följande underkapitel finns en närmare beskrivning av statsförvaltningens åtgärder för att genomföra riktlinjerna.

5.1 GENOMFÖRANDET AV RIKTLINJERNA I STATSFÖRVALTNINGEN

UNDERVISNINGS- OCH KULTURMINISTERIET

Undervisnings- och kulturministeriet håller på att starta åtgärder för att utveckla barns och ungdomars programmeringsfärdigheter, mediekunskap och IKT-färdigheter i skolan och på fritiden samt för att stöda undervisningen i mångsidiga lärområden. Den grundläggande utbildningen ska ge barn och ungdomar de kunskaper och det kunnande som de behöver i livet. Detta omfattar bland annat mediekunskap och färdigheter inom informations- och kommunikationsteknik, vilka behövs såväl i studierna som i arbetslivet. Dessa färdigheter är också centrala medborgarfärdigheter, som var och en borde få på ett jämställt och jämlikt sätt från och med den grundläggande utbildningen.

Kultur- och konstpolitiska avdelningen vid undervisnings- och kulturministeriet strävar efter att i fortsättningen rikta utvecklingsanslagen för mediefostran till åtgärder som följer föreliggande riktlinjer.

Utvecklingen av bibliotekens arbete inom mediefostran stöds som en del av de statsunderstöd som ska riktas till biblioteken. Temana för år 2020 är aktivt medborgarskap, demokrati och yttrandefrihet, främjande av läsning, livslångt lärande och bibliotekens genomslagskraft, nya verksamhetsmodeller och hållbar utveckling. Som en del av främjandet av läsning stöds multilitteracitet, i vilken också mediefostran räknas in, hos alla befolkningsgrupper. Sammanlagt står ungefär 2,2 miljoner euro till förfogande för år 2020.

Det riksomfattande programmet för ungdomsarbetet och -politiken 2020–2023, som är under beredning, innehåller mål för ungdomspolitiken enligt vilka bland annat ungdomarnas delaktighet och påverkansredskap utvecklas, intressanta fritidssysselsättningar möjliggörs, mobbning i skolor och under fritiden åtgärdas, diskriminering bekämpas och förebyggandet av sexuellt lockande i sociala medier koordineras. Målen innehåller åtgärder som genomförs i samarbete mellan olika ministerier, men också med kommunerna och medborgarorganisationer.

Programmet innehåller också prioriteringarna för godkännande av kompetenscentrum inom ungdomsområdet som berättigade till statsunderstöd. Kompetenscentrumsverksamheten under programperioden har som avsikt att utveckla kommunens ungdomsarbete genom att stärka informationsproduktionen och sprida god praxis inom ungdomsarbetets olika delområden och arbetsformer. Via den utvecklas därtill webbdemokratimetoderna och också det digitala ungdomsarbetet, i egenskap av innehåll, redskap och verksamhetsmiljö. I kompetenscentrumsverksamheten betonas också samarbetet mellan ungdomsväsendet och undervisningsväsendet.

KOMMUNIKATIONSMINISTERIET

Kommunikationsministeriet och Transport- och kommunikationsverket bidrar till genomförandet av riktlinjerna. Transport- och kommunikationsverket deltar i Mediekunskapsveckan och bidrar på ett allmänt plan till arbetet inom mediefostran med sin sakkunskap om säker användning av internet. Kommunikationsministeriet ordnar gemensamma intressentevenemang för mediebranschen och myndigheter, i vilka också mediekunskapsteman och -frågor lyfts fram. Kommunikationsministeriet producerar och beställer också forskning och information om mediebranschen och -politiken som kan utnyttjas i genomförandet av riktlinjerna för medie-

fostran. Kommunikationsministeriet svarar för genomförandet av det nya direktivet om audiovisuella medietjänster och följer upp direktivets konsekvenser efter att det trätt i kraft.

JUSTITIEMINISTERIET

Justitieministeriet verkar för att minska otillbörlig valpåverkan och identifiera politisk desinformation. Ministeriet identifierar betydelsen av mediekunskap med tanke på dem som särskilt riskerar att bli föremål för påverkan som underminerar förtroendet för det demokratiska beslutsfattandet. Ministeriet strävar efter att öka myndigheternas, partiernas, mediernas och medborgarnas medvetenhet om otillbörlig valpåverkan och identifiering av sådan. Ministeriet utreder metoder för att ingripa mot desinformation och störning av de politiska verksamhetsförutsättningarna.

Justitieministeriet beaktar de nationella riktlinjerna för mediefostran i beredningen av det nationella demokratiprogrammet. Ministeriet betonar betydelsen av mediekunskap hos såväl barn och unga som hos vuxna som en omständighet som stärker demokratin till exempel i demokrati- och människorättsfostran. Ministeriet identifierar betydelsen av mediekunskap och mediekompetens i utvecklingen av demokratinättjänster och i informationen om tjänster.

Justitieministeriet koordinerar Facts Against Hate-projektet, vars mål är att effektivisera bekämpningen av hatbrott och hatretorik. Projektet omfattar också åtgärder som främjar en mediefostrande synvinkel, såsom utbildning om hatretorik som riktas till olika målgrupper.

STATSRÅDETS KANSLI

Statsrådets kansli koordinerar den verksamhet som anknyter till myndigheternas informationspåverkan. Från och med år 2014 har fokus i verksamheten varit på fördjupad medvetenhet om informationspåverkan i samhället. Under åren 2020–2021 är avsikten att utveckla utbildningsverksamheten bland annat genom att producera mediefostrande utbildnings- och informationsmaterial om informationspåverkan till skolor och läroanstalter. Sociala medier, algoritmerna i dessa, maskininlärning och artificiell intelligens genomgår en stor förändring med viktiga konsekvenser för urvalet för den information som medborgarna får och för hela demokratiprocessen. Utbildnings- och informationsmaterialen planeras tillsammans med övriga myndigheter.

NATIONELLA AUDIOVISUELLA INSTITUTET

Nationella audiovisuella institutet KAVI är den aktör som har ansvar för samordningen och uppföljningen av genomförandet av riktlinjerna Mediekunskap i Finland. Information om riktlinjerna och den anknutna verksamheten ges i synnerhet på webbplatsen medialukutaitosuomessa.fi, som drivs av KAVI. År 2020 uppdaterar KAVI sin verksamhetsplan för mediefostran så att den överensstämmer med riktlinjerna och stöder genomförandet av dessa med egna resurser. Till exempel erbjuder KAVI i mån av möjlighet avgiftsfritt konsultationsstöd för att uppgöra och genomföra olika planer för mediefostran. KAVI främjar mediefostran med utbildning som är riktad till yrkespersoner inom olika områden, till exempel anställda inom statsförvaltningen. KAVI tar också gärna emot utvecklings- och samarbetsförslag rörande implementeringen av riktlinjerna och besvarar allmänt frågor som gäller mediefostran. Därtill producerar KAVI på det nationella planet information om mediefostran och dess genomförande och publicerar avgiftsfritt material om mediefostran i sin webbtjänst Mediekunskapsskolan och sprider genom den läromaterial som producerats också av andra. Det Forum för mediefostran som KAVI årligen organiserar stöder nätverksbildningen bland aktörerna och utvecklingen inom området. Därtill sprider det uppdaterad information om genomförandet av riktlinjerna.

I december 2019 lades de långfilmer som KAVI äger upp på nätet och de kan ses fritt. Samtidigt anslöt sig den förnyade databasen ELONET till en del av Finna-webbtjänsten. Utöver långfilmer innehåller ELONET ett par tusen reklam-, dokument- och kortfilmer, censurerat material och andra filmklipp från över ett decennium. Också nyhetsöversikter från krigstiden och Finlandia-översikter kan ses fritt. ELONET är en avgiftsfri tjänst som är riktad till privatpersoner för kultur- och undervisningssyften, och därigenom har den en viktig betydelse med tanke på jämlika möjligheter till audiovisuell mediefostran. ELONET-innehåll får inte användas för kommersiella syften utan tillstånd av Nationella audiovisuella institutet.

UTBILDNINGSSTYRELSEN

I syfte att främja mediefostran ger Utbildningsstyrelsen kontinuerlig informationsstyrning till anordnare av småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning, yrkesutbildning och fritt bildningsarbete.

I samband med reformen av Utbildningsstyrelsens webbtjänst stärks webbinnehållen inom mediefostran. Tillgången till dessa förbättras och därtill produceras nytt pedagogiskt material.

Med det statsfinansierade undervisningsväsendet och personalutbildning inom småbarnspedagogik stärks det pedagogiska kunnandet, ämneskompetensen och yrkesskickligheten hos personalen vid småbarnspedagogikens verksamhetsenheter, skolor och läroverk. I urvalsgrunderna och temana för ansökningarna om statsunderstöd för det statsfinansierade undervisningsväsendet och småbarnspedagogik försöker man beakta bland annat utveckling av det mångsidiga kunnandet, pedagogiken inom multilitteracitet och utmaningarna i digitaliseringen.

Genom mediefostran stöder Utbildningsstyrelsen skolor och läroanstalter i deras arbete för att främja en demokratisk diskussions- och interaktionskultur som grundar sig på ömsesidig respekt, självuttrycket och kommunikationen och för att förebygga våldsamt extremism och hatretorik.

Utbildningsstyrelsen uppmanar anordnare av småbarnspedagogik att utveckla en barnorienterad pedagogik som betonar barnets delaktighet och hörandet av barnets röst när lokala planer för småbarnspedagogik görs upp och verkställs. Därtill producerar Utbildningsstyrelsen pedagogiskt material för användning i planeringen och genomförandet av mångsidigt kunnande, målen för och innehållen i lärområdena och lärmiljöerna i småbarnspedagogikens olika verksamhetsformer.

Utbildningsstyrelsen stöder anordnarna av förskoleundervisning och grundläggande utbildning i utvecklingen av läroplanen (OPS2016) och beaktandet av mångsidigt kunnande (i synnerhet multilitteracitet) i undervisningen.

Utbildningsstyrelsen stöder det lokala läroplansarbetet (LOPS2021) för anordnare av gymnasieutbildning genom att i genomförandet av stödprioriteringarna, -formerna och -sätten beakta delområden inom mångsidigt kunnande, såsom mångvetenskapligt och kreativt kunnande, samhälleligt kunnande och globalt och kulturellt kunnande. Vid utvecklingen av gymnasiediplom riktas uppmärksamhet till hur man påvisar kompetens inom multilitteracitet och informations- och kommunikationsteknik.

Utbildningsstyrelsen följer upp utvecklingen i fråga om utbudet av undervisning i den fördjupade och allmänna lärokursen i grundläggande konstundervisning inom mediekonst och producerar webbmaterial till stöd för utbildningsanordnarna.

Programmet Läsrörelsen, som koordineras av Utbildningsstyrelsen, fortsätter arbetet för att genomföra riktlinjerna för läskunnighet. Riktlinjerna omfattar att öka läslusten hos barn och ungdomar, främjande av uppväxtgemenskaper, fördjupande av yrkespersoners kompetens och stärkande av de riksomfattande läskunnighetsstrukturerna. En viktig åtgärd är att främja uppnåendet av målen i de nationella riktlinjerna för mediefostran på individ-,

kommun- och riksnivå. I småbarnspedagogiken och i skolorna stöder Läsrörelsen genomförandet av mediefostran och multilitteracitet i etapper inom ramen för Läsrörelsen i skolan och i småbarnspedagogiken-pilotprojekt. Verksamheten utvidgas år för år. Inom ramen för Läsrörelse-programmet görs ett tätt samarbete med nationella utvecklingsbiblioteket, riksomfattande mediefostrare och aktörer inom läskunnighet. Därtill uppmuntras de att bilda nätverk och sprida sitt kunnande.

KONKURRENS- OCH KONSUMENTVERKET

Konkurrens- och konsumentverket (KKV) producerar material inom mediekunskap som lämpar sig för livslångt lärande och som stöder upplysningen och undervisningen. För KKV:s webbplats kkv.fi och kanaler inom sociala medier produceras material om konsumenternas rättigheter och skyldigheter samt om reklamens former och nya fenomen inom reklamen. Därtill produceras innehåll som anknyter till färdigheter inom medieanvändning med fokus på identifierbarheten hos reklam och på medier som betalningsmedel, redskap för att ingå avtal och handelsplatser.

Konsumentens mediefärdigheter utvecklas i samarbete med intressentgrupper och i nätverk och samarbetsprojekt för sakkunniga inom lärande.

Digitaliseringen och färdigheterna att använda medier är djupt sammanflätade med konsumentfärdigheterna, och därmed ingår frågor som gäller konsumenternas mediekompetens i de lagstadgade upplysnings- och fostransuppgifter som hör till Konkurrens- och konsumentverket.

MYNDIGHETEN FÖR DIGITALISERING OCH BEFOLKNINGSDATA

Funktionen för digitalt stöd hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata fungerar som länk mellan de landskapsförbund som får statsunderstöd för digitalt stöd (14 landskap) och området för mediefostran. Kommunikation och samarbete sker till exempel genom deltagande i förberedelserna inför Mediekunskapsveckan. Det offentliga material som produceras av myndigheten, såsom läromaterial och spel, kan utnyttjas i mediefostran. Funktionen för digitalt stöd hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata tar fram en lägesbild och information om förändringen i medborgarnas digitala färdigheter som i tillämpliga delar stöder också det övriga främjandet av mediefostran i Finland.

MUSEIVERKET

Museiverket genomför riktlinjerna för mediefostran genom att sprida information inom det egna verksamhetsområdet och genom den egna publikverksamheten. Museiverket stöder projektverksamhet med anknytning till mediefostran hos aktörer på det egna området, såsom museer, genom att bevilja statsunderstöd.

6 UPPFÖLJNING

Nationella audiovisuella institutet (KAVI) utreder och bedömer genomförandet av riktlinjerna tillsammans med undervisnings- och kulturministeriet och intressentgrupperna, till exempel via enkäter eller sakkunnigpaneler.

Uppföljningen genomförs i samband med rapporteringen av genomförandet av direktivet om audiovisuella medietjänster (AVMS). Tidsplanen för uppföljningen uppgörs under 2020. I uppföljningen utnyttjas den forsknings- och utredningsinformation på riksomfattande, regional och lokal nivå som uppkommer i mediefostran. Behovet av uppdateringar av riktlinjerna bedöms utifrån den information som inkommer i samband med uppföljningen.

BILAGA 1: BEREDNINGSPROCESSEN

Undervisnings- och kulturministeriet gav år 2013 ut kulturpolitiska riktlinjer för mediekunskap för åren 2013–2016. På grund av förändringarna i mediekulturen och utvidgade målgrupper för mediefostran har ett behov av att uppdatera riktlinjerna identifierats.

Principbeslutet om ett mediepolitiskt program antogs 5.7.2018³⁸. Med målen och åtgärderna i principbeslutet försöker man trygga mångfalden i de finländska medierna och produktionsförutsättningarna för den finländska journalismen samt förbättra medborgarnas möjligheter att få tillförlitlig information. Ett av målen med programmet är att stärka mediekunskapen och mediekunskapen samt att rikta mediefostran mot nya målgrupper. Uppdatering av de nationella riktlinjerna för mediefostran fastställdes som en åtgärd i det mediepolitiska programmet.

Undervisnings- och kulturministeriet gav Nationella audiovisuella institutet (KAVI) till uppdrag att bereda en uppdatering av riktlinjerna (UKM/6/040/2019). Beredningen genomfördes under år 2019 som en del av ett omfattande samarbete med aktörerna inom området. Mångfalden i fältet för mediefostran beaktades genom att utnyttja olika hörandeförfaranden.

Beredningen grundade sig på den för allmänheten öppna webbenkät som genomfördes på våren 2019, de öppna planeringsworkshoppar som ordnades runt om i Finland på våren 2019 och på intervjuer av professorer inom mediefostran. I beredningen beaktades riktlinjedokumentet om mediefostran från olika förvaltningsområden. Webbenkäten besvarades av sammanlagt 58 enskilda personer och yrkespersoner från 41 organisationer från olika områden (bilaga 2). I webbenkäten kunde respondenterna berätta sina synpunkter på nuläget för mediefostran, dess genomförande, målgrupperna och teman samt styrkorna, utmaningarna, värderingarna och principerna i finländsk mediefostran. I enkäten begärdes också synpunkter på framtiden för medie-

³⁸ Statsrådet. (2018). Principbeslut om mediepolitiskt program.

fostran, riktlinjernas betydelse och på omsättningen i praktiken av dessa. I de öppna planeringsworkshoppar som ordnades i Jyväskylä, Uleåborg, Åbo, Tammerfors, Rovaniemi, Helsingfors och Joensuu deltog ungefär 80 personer, av vilka så gott som alla gav tillstånd till att deras namn publiceras i riktlinjedokumentet (bilaga 3). Vid workshopparna kartlades det lokala och regionala samarbetet kring mediefostran, lokala utmaningar för genomförandet av mediefostran samt deltagarnas syn på utvecklingstrender som borde beaktas i mediefostran. Det har varit möjligt att öppet kommentera den elektroniska utkastversionen i tjänsten Utlåtande.fi. Sammanlagt 71 aktörer gav ett utlåtande om riktlinjerna (bilaga 4).

BILAGA 2: ORGANISATIONER SOM BESVARAT WEBBENKÄTEN³⁹

Tack till alla som besvarat webbenkäten och deltagit i beredningen av riktlinjerna.

Aikakausedia	Kuvio ry	Satakunnan Elävän
A-lehdet	Lapplands universitet	Kuvan Keskus ry
Cinemaja ry	Lieksa bibliotek	Finlands
Eläkeliitto	M&M Viihdepalvelu Oy	biblioteksförening
Helsingin ranskalais-suomalainen koulu	Mannerheims Barnskyddsförbund	Föreningen för kultur- arvsfostran i Finland
Jyväskylän konstmuseum	Centralen for medie- fostran Metka	Finlands
Jyväskylän universitet, lärutbildningsfakulteten	Sällskapet för medie- fostran rf	Föräldraförbund rf
Kansanvalistusseura (KVS)	De ungas röst-redaktio- nen/undomstjänster/ Helsingfors stad	TAMK / examens- programmet inom medieområdet
KASKO Suutarinkylän peruskoulu	Justitieministeriet	Tammerfors stad, fostrings- och undervisningstjänsterna
Konkurrens- och konsumentverket	Utbildningsstyrelsen	Tammerfors universitet
Kino Tavast ry	Uleåborgs stad, Valveen elokuvakoulu	Verke
Kyrkslätt kommun, småbarnspedagogik	Uleåborgs stadsbibliotek	Vihdin kuvataidekoulu
Kopio ry	Rädda Barnen	Diskrimineringsom- budsmdannen
Koulukino - Skolbio ry	Sametinget	Rundradion Ab
Kuopio stadsbibliotek	Tidningarnas Förbund	

³⁹ Organisationerna för de personer som besvarat webbenkäten har samlats till listan. Personer från samma organisation som besvarat enkäten och kontaktpersoner har lämnats bort listan.

BILAGA 3: DELTAGARNA I DE REGIONALA PLANERINGSWORK- SHOPPARNA

Tack till alla deltagare i de regionala workshopparna och deltagarna i beredningen av riktlinjerna.

Julia Alajärvi	Jani Kuosmanen	Päivi Rasi
Johanna Albert	Reijo Kupiainen	Pia Rask-Jussila
Aija Ameen	Jenni Lintunen	Juuso Repo
Sari Antikainen	Antti Lokka	Hanna Romppainen
Kristiina Anttila	Pia Lumme	Heli Ruokamo
Wonsuk Choi	Minttu Luomala	Raakel Saarinen
Satu-Maarit Frangou	Mari Maasilta	Saara Salomaa
Antti Haaranen	Mervi Maatela	Heidi Saramäki
Terhi Hannula	Piia Matikainen	Riikka Sirviö
Jukka Haveri	Pekka Mertala	Simi Susanna
Sonja Hernesniemi	Katri Mononen	Ruotsalainen
Laura Herva	Taina Myllyharju	Minea Taivalaho
Emmi Huhtanen	Ritva Nikola	Eeva Takala
Joonas Hyväjoki	Mervi Nikula	Kaisu Tapaninen
Marjaana Kangas	Miia Nurmilaakso	Piia Taponen
Reetta Kannas	Lauri Palsa	Tommi Tossavainen
Maikki Kantola	Eija Pelkonen	Sirpa Turpeinen
Elina Kauppila	Katri Pesonen	Johanna Uotinen
Ismo Kiesiläinen	Ari Pietilä	Mervi Vaara
Ira-Eerika Kopakka	Kaisa Pihlainen	Marja Vartiainen
Maria Korpela	Tuija Polo-Koret	Olli Vesterinen
Sirkku Kotilainen	Tarja Porsanger	Hanna Visala
Jarkko Kuittinen	Anna Pöyhönen	Hanna Vuojärvi
Ilta Kulmala	Kirsi Raitaranta	

BILAGA 4: UTLÅTANDEN OM UTKASTET TILL RIKTLINJERNA

Tack till alla som avgett utlåtanden om utkastet till riktlinjer.

Aalto-universitetet	Kopioisto ry	Rädda Barnen rf – digitalt välmående och barnets rättigheter
Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry	Koulukino – Skolbio ry	Polisstyrelsen
Amnesty International Finlandsavdelningen AV-arkki ry	Kuvataideopettajat KUVIS ry	Sametinget – Samediggi
Celia	Lahtis stadsbibliotek – mediefostrans- och musiktjänster	Tidningarnas Förbund Seta ry
ENTER ry	Lapplands universitet – pedagogiska fakulteten / Media Education Hub	STTK Region- kommisionen i Lappland
Fingo ry	Barnombudsmannen	De yrkesstuderan- des förbund i Finland – SAKKI ry
Folkhälsans förbund rf	Småbarnspedagogikens Läraryrkesförbund rf	Finlands biblio- teksförening rf
Gradia, Jyväskylän Lyseon lukio	Kommunikationsministe- riet – serviceavdelningen	Förbundet för konstskolor för barn och unga i Finland
Haaga-Helia ammatti- korkeakoulu OY – enheten för digiekonomi	Regionförvaltnings- verket i Västra och Inre Finland	Förbundet för Barnavård i Finland rf
Helsingfors stadsbiblio- tek – med det riksom- fattande utvecklings- uppdraget i fråga om allmänna bibliotek	Mannerheims Barn- skyddsförbund rf	Suomen lukiolaisten liitto SLL
Helsingfors stad	Mediakasvatuskeskus Metka – Centralen för Mediefostran Metka	Finlands Museiförbund rf
Helsingfors universitet, pedagogiska fakulteten	Sällskapet för mediefostran rf	Finlands Ungdomsfull- mäktiges Förbund rf
Förbundet för mänskliga rättigheter	Mertala Pekka	Finlands Lärar- studerandes Förbund – SOOL rf
Medborgarinstitutens förbund MiF	Nuori kirkko ry	Finlands fotografiska museum
Riksarkivet	Justitieministeriet	Finlands Föräldraförbund rf
Kehittämiskeskus Opin- kirjo – Utvecklingscen- tralen Lärarik	Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ	Finlands miljöcentral SYKE
Kiesiläinen Ismo	Utbildningsstyrelsen	Tammerfors stad – serviceområdet för välbefinnande
Konkurrens- och konsumentverket	Osuuskunta Dadamedia	
Kyrkostyrelsen	Uleåborgs stadsbibliotek	
	Uleåborgs stad – Valveen elokuvakoulu	

Tammerfors universitet - pedagogiska och kulturella fakulteten	Dataombudsmannens byrå	Verke/Helsingfors stads ungdomstjänst - kompetenscentret för digitalt ungdomsarbete
Upphovsrättens informations- och övervakningscentral rf	Statistikcentralen - informationstjänst och kommunikation	Befolknings- registercentralen
Tekniska museet	Utrikesministeriet - utrikesministeriet, kom- munikationsavdelningen	För kultur på lika villkor r.f. - Kultur för alla-tjänsten
Telia Finland Abp	Finansministeriet - avdelningen för uteckling av	Rådet för de allmänna biblioteken
Tietojohtaminen ry	statsförvaltningen	

KÄLLOR

- Ala-Fossi, M., Alén-Savikko, A., Grönlund, M., Haara, P., Hellman, H., Herkman, J., Hildén, J., Hiltunen, I., Jääsaari, J., Karppinen, K., Koskenniemi, A., Kuutti, H., Lehtisaari, K., Manninen, V., Matikainen, J., Mykkänen, M. 2018. Media- ja viestintäpolitiikan nykytila ja mittaaminen. Helsingfors: Kommunikationsministeriet.
- Buckingham, D. 2019. The media education manifesto. Cambridge: The Polity Press.
- Couldry, N. & Mejias, U. 2019. The Costs of Connection: How Data Is Colonizing Human Life and Appropriating It for Capitalism. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Direktiv 2018/1808 EU: Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv 2010/13/EU (direktivet om audiovisuella medietjänster) om samordning av vissa bestämmelser som fastställs i medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillhandahållande av audiovisuella medietjänster, mot bakgrund av ändrade marknadsförhållanden. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L1808&from=EN>
- Dunås, J. 2014. Media and Information Literacy in the Nordic Countries. I verket: Ulla Carlson (red.) Medie- och informationskunnighet i Norden. En nyckel till demokrati och yttrandefrihet. Göteborg: Nordicom, 171–214.
- EAVI. 2009. Study on assessment criteria for media literacy levels. A Comprehensive view of the concept of media literacy and an understanding of how media literacy levels in Europe should be assessed. Bryssel: European association for viewers' interests. https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/studies/literacy-criteria-report_en.pdf
- Europeiska kommissionen. 2009. Kommissionens rekommendation (2009/625/EG) om mediekunskap i den digitala miljön för en mer konkurrenskraftig audiovisuell industri och innehållsindustri och ett kunskapssamhälle för alla. Tillgänglig: <https://eur-lex.europa.eu/summary/EN/am0004>
- Europeiska kommissionen. 2012. Europeisk strategi för ett bättre internet för barn. Tillgänglig: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0196&from=EN>
- Europeiska unionens råd. 2019. Förslag till rådets slutsats om unga lovande generationer. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8804-2019-INIT/fin/pdf>
- Europeiska unionens råd. 2018. Rådets rekommendation om nyckelkompetenser för livslångt lärande. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN)
- Europarådet. 2018a. Recommendation of the Committee of Ministers to member States on Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016808b79f7
- Europarådet. 2018b. Recommendation of the Committee of Ministers to member States on media pluralism and transparency of media ownership. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680790e13

- Europarådet. 2019. Regulatory authorities for electronic media and media literacy. Comparative analysis of the best European practices. Strasbourg: Europarådet
- European Audiovisual Observatory. 2016. Mapping of media literacy practices and actions in EU-28. Strasbourg: European Audiovisual Observatory.
- Hartai, L. 2014. Report on Formal Media Education in Europe 2014. OFI: Hungarian Institute for Education Research and Development.
- Kotilainen, S. 2014. Research-based Policy to Promote Media and Information Literacies. I verket: Ulla Carlson (red.) Medie- och informationskunnighet i Norden. En nyckel till demokrati och yttrandefrihet. Göteborg: Nordicom, 159–163.
- Kotilainen, S. & Kupiainen, R. 2014. Media and Information Literacy Policies in Finland. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kupiainen, R. & Sintonen, S. 2009. Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus. Helsingfors: Palmenia, Helsinki University Press
- Lagen om allmänna bibliotek 1492/2016. <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2016/20161492>
- Martens, H. 2010. Evaluating media literacy education: Concepts, theories and future directions. *Journal of Media Literacy Education*, 2(1), 1–22.
- McDougall, J., Zezulcova, M., van Driel, B. & Sternadel, D. 2018. Teaching media literacy in Europe: evidence of effective school practices in primary and secondary education. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Mertala, P. & Salomaa, S. 2016. Kasvatuskeskeinen näkökulma varhaisvuosien mediakasvatukseen. I verket: Leo Pekkala, Saara Salomaa & Sanna Spišák. Monimuotoinen mediakasvatus. Helsingfors: Nationella audiovisuella institutet.
- UKM. 2012. Biblioteken och medierna 2012. Utredning om mediefostran i allmänna bibliotek Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2012:23
- UKM. 2013a. God mediekunnighet. Nationella riktlinjer 2013–2016 Helsingfors: Undervisnings- och kulturministeriet.
- UKM. 2013b. Utredning om mediefostran inom kommunernas småbarnsfostran. Helsingfors: Undervisnings- och kulturministeriet.
- Open society institute. 2018. Common sense wanted. Resilience to ‘post-truth’ and its predictors in the new media literacy index 2018. Sofia: Open society institute.
- UBS. 2014. Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- UBS. 2017a. I grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen för vuxna. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- UBS. 2017b. Bildkonst. Grunderna för läroplanen för den fördjupade lärokursen inom den grundläggande konstutbildningen. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- UBS. 2017c. Bildkonst. Grunderna för läroplanen för den fördjupade lärokursen inom den grundläggande konstutbildningen. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- UBS. 2018. Grunderna för planen för småbarnspedagogik. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- Palsa, L., Pääjärvi, S., Tossavainen, T. & Pekkala, L. 2014. Projekt kring mediefostran 2009–2013 Utredning av projektansökningar som finansierats i undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde. Helsingfors: Nationella audiovisuella institutet.
- Palsa, L. & Salomaa, S. 2016. Kohti parempaa medialukutaitoa. Selvitys kulttuuripoliittisten Hyvä medialukutaito 2013–2016 -suuntaviivojen mukaisesta mediakasvatustyöstä. Helsingfors: Nationella audiovisuella institutet.

- Palsa, L. & Ruokamo, H. 2015. Behind the concepts of multiliteracies and media literacy in the renewed Finnish core curriculum: A systematic literature review of peer-reviewed research. *Seminar.net – International journal of media, technology and lifelong learning* 11(2): 101–119.
- Potter, J. 2013. Review of literature on media literacy. *Sociology Compass*, 7(6), 417–435.
- Rasi, P., Vuojärvi, H. & Hyvönen P. 2016. Aikuisten ja ikääntyneiden mediakasvatus. I verket: Leo Pekkala, Saara Salomaa & Sanna Spišák. Monimuotoinen mediakasvatus. Helsingfors: Nationella audiovisuella institutet.
- Ruokamo, H., Kotilainen, S. & Kupiainen, R. 2016. Mediakasvatusta nyt ja tulevaisuudessa. I verket: Leo Pekkala, Saara Salomaa & Sanna Spišák. Monimuotoinen mediakasvatus. Helsinki: Nationella audiovisuella institutet.
- Skolverket. 2018. Curriculum for the compulsory school, preschool class and school-age educare. <https://www.skolverket.se/getFile?file=3984>
- Finlands biblioteksörening. 2014. Mediefostran på allmänna bibliotek: rekommendationer och riktlinjer. Helsingfors: Finlands biblioteksörening.
- Tuominen, S., Holm, I., Jaakola, V. & Kiilakoski, T. 2016. Nuorisotyöntekijän mediakasvattajuus on läsnäoloa. I verket: Leo Pekkala, Saara Salomaa & Sanna Spišák. Monimuotoinen mediakasvatus. Helsingfors: Nationella audiovisuella institutet.
- Uusitalo, N. 2015. Hallinnan tekemiset: Mediakasvatuspolitiikan diskursiivinen tuottaminen. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Statsrådet. 2018. Principbeslut om mediepolitiskt program. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/6b4c477d-8ec9-415a-80ec-600be17076a9/e5d304aa-365d-4730-9ed6-9b4c193b7aed/PAATOS_20180705100834.pdf
- (Se även på svenska https://valtioneuvosto.fi/sv/artikeln/-/asset_publisher/valtioneuvoston-periaatepaatos-varmistetaan-median-monimuotoisuus-ja-vahvistetaan-medialukutaitoa)